

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Jana PĚNIČKOVÁ

Vliv korupce na rozvojové země

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Lucie Macková, M.A., Ph.D.

Olomouc 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Vliv korupce na rozvojové země“ vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu použité literatury.

Dne:

Pěničková Jana

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Lucii Mackové, M.A., Ph.D. za její cenné rady, trpělivost a vstřícnost při konzultacích, kterou mi věnovala. Chtěla bych také poděkovat své rodině a přátelům, kteří mi byli při tvorbě práce oporou.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jana PĚNIČKOVÁ**
Osobní číslo: **R19429**
Studijní program: **B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Vliv korupce na rozvojové země**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Práce se bude zabývat vlivem korupce na rozvojové země a propojením s rozvojovou agendou. V praktické části se práce zaměří na českou pobočku organizace Transparency International a její projekty realizované v zahraničí, které mohou být brány jako projekty transformační spolupráce.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Hancock, G. 1992. *Lords of poverty: the power, prestige, and corruption of the international aid business*. New York: Atlantic Monthly Press.
Chmelík, J., Tomica, Z. 2011. *Korupce a úplatkářství: [charakteristika, způsoby páčání, právní aspekty, postupy při vyšetřování, protikorupční opatření, mezinárodní dokumenty]*. Praha: Linde Praha.
Olken, B. A., Pande, R. 2012. Corruption in Developing Countries. *Annual Review of Economics* 4(1), 479-509.
Shabbir, G., Anwar, M. 2007. Determinants of Corruption in Developing Countries. *The Pakistan Development Review* 46(4), 751-64.
Van Doyle, P. C., Adamoli, S., Levai, M., Laitinen, A. 1999. *Boj proti korupci*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Vedoucí bakalářské práce: **Lucie Macková, M.A., Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 27. dubna 2021
Termin odevzdání bakalářské práce: 22. dubna 2022

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 7. května 2021

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem korupce na rozvojové země. Cílem práce je popsat korupci v rozvojových zemích, a to zejména faktory, které ji způsobují, její následky a možnosti jejího řešení, které využívá česká pobočka Transparency International v rámci zahraniční spolupráce pod záštitou Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Součástí práce je i bližší představení fenoménu korupce, transformační politiky a organizace Transparency International. Faktory a důsledky korupce na rozvojové země byly zjišťovány pomocí rešerše odborné literatury a vědeckých článků. Praktická část zaměřující se na projekty zahraniční spolupráce využívala jak metody rešerše, tak následně metodu komparativní analýzy pro zjištění rozdílů a podobností mezi jednotlivými projekty.

Klíčová slova: korupce, rozvojové země, zahraniční spolupráce, boj s korupcí, Transparency International

Abstract

This bachelor thesis deals with the impact of corruption on developing countries. The aim of this work is to describe corruption in developing countries; in particular, the factors that cause it, its consequences and the possibilities for its solution, which are used by the Czech branch of Transparency International within the framework of foreign cooperation under the auspices of the Transformation Cooperation Program of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. The work also includes a closer presentation of the phenomenon of corruption, transformation policy and the organization Transparency International. The factors and consequences of corruption on developing countries were determined using a search of scientific literature and scientific articles. The practical part focusing on foreign cooperation projects used both search methods and subsequently the method of comparative analysis to determine the differences and similarities between individual projects.

Keywords: corruption, developing countries, foreign cooperation, fighting corruption, Transparency International

Obsah

Seznam tabulek.....	10
Seznam příloh.....	10
Seznam zkratk.....	11
Úvod.....	12
Cíle a metody.....	14
1 Korupce.....	16
1.1 Definice korupce.....	16
1.2 Příčiny vzniku korupce.....	18
1.3 Typy a formy korupce.....	19
1.4 Následky korupce.....	21
1.5 Způsoby prevence a řešení korupce.....	22
1.6 Měření korupce.....	24
1.6.1 Index vnímání korupce.....	25
2 Korupce v rozvojových zemích.....	27
2.1 Faktory přispívající ke korupci v rozvojových zemích.....	28
2.2 Důsledky korupce v rozvojových zemích.....	30
2.3 Korupce a rozvojová spolupráce.....	31
3 Transformační politika.....	33
3.1 Tematické priority.....	33
3.2 Teritoriální priority.....	34
4 Transparency International.....	35
4.1 Transparency International Česká republika.....	35
5 Projekty zahraniční spolupráce.....	37
5.1 Arménie.....	39
5.2 Ukrajina.....	39
5.3 Bosna a Hercegovina.....	40

5.4	Kosovo	40
5.5	Srbsko	43
5.6	Myanmar	45
5.7	Vietnam.....	47
5.8	Komparativní analýza přístupů k projektům zahraniční spolupráce.....	48
	Závěr.....	55
	Seznam použité literatury	57
	Přílohy	68

Seznam tabulek

Tabulka 1: Další možné dělení korupce	21
Tabulka 2: Index vnímání korupce (CPI) 2021 - nejlépe a nejhůře umístěné země	26
Tabulka 3: Projekty zahraniční spolupráce TI ČR	38
Tabulka 4: Projekty zaměřené na transparentnost financování politických stran	51

Seznam příloh

Příloha 1: Index vnímání korupce (CPI) 2021	68
---	----

Seznam zkratek

CPI	Index vnímání korupce (angl. Corruption Perception Index)
ČR	Česká republika
KDI	Kosovský demokratický institut
MATA	Myanmar Alliance for Transparency and Accountability
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizace spojených národů (angl. United Nations)
TI	Transparency International
TI ČR	Transparency International Česká republika

Úvod

Korupce je aktuálně jedním z nejzávažnějších celospolečenských problémů současnosti, kterému čelíme. Jde o zhoubný jev, který zasahuje všechny sféry naší společnosti a všechny země. Je to jev všudypřítomný. Zasahuje země rozvinuté, transformující se, ale i rozvojové. Přičemž právě v rozvojových zemích je míra korupce vyšší nežli v jiných zemích. To nám dokazují i studie a analýzy, které měří korupci. Takovým to ukazatelem je i Index vnímání korupce (CPI), který jasně ukazuje na vysokou míru korupce v rozvojových zemích. Jako rozvojová, je chápána země, která má nízkou průmyslovou a ekonomickou aktivitu. To, jaký má korupce vliv na rozvojové země, je tématem této bakalářské práce.

Touha jednotlivců po nějaké výhodě či zisku, která nás nutí ke korupčnímu jednání, je ukotvena v každém z nás. Nelze se jí zbavit a nikdo se tedy před korupcí nemůže cítit v bezpečí. Kromě lidské touhy existuje řada dalších faktorů, které ovlivňují množství a velikost korupce. Tyto faktory nám poskytují informaci, proč je v některých zemích korupce více a v jiných naopak méně. Otázkou, na kterou se snaží tato práce odpovědět, je, jaké faktory ovlivňují množství a velikost korupce v zemích rozvojových.

Škody způsobené korupcí jsou značné. Obecně lze říct, že s sebou přináší řadu ekonomických, politických a morálních následků. Konkrétní důsledky korupce se ale v jednotlivých zemích odlišují. Tato práce se snaží zjistit, jaké konkrétní následky vyvolává korupce v zemích rozvojových.

Korupce nabývá řady typů a forem. Zároveň se jedná o aktivitu, která probíhá skrytě, aby se na ni nepřišlo. To vše ztěžuje boj proti korupci. Přesto se národní vlády, ale i mezinárodní organizace snaží proti korupci vystupovat a bojovat s ní. O to usiluje i mezinárodní nevládní nezisková organizace Transparency International, která má přes 100 poboček po celém světě. Česká pobočka Transparency International usiluje o boj s korupcí jak na národní úrovni, tak na úrovni mezinárodní. Právě na mezinárodní úrovni usiluje o protikorupční boj pomocí projektů zahraniční spolupráce. Tato práce se zaměří na konkrétní projekty zahraniční spolupráce, které směřují do několika rozvojových a transformujících se zemí. Tyto projekty jsou podpořeny v rámci Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí České republiky a usilují o vyvolání změny, která směřuje k demokratizaci a zároveň snížení korupce, a to pomocí předávání zkušeností, informací, příkladů z dobré praxe, školení a dalších aktivit. Jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými projekty zahraniční spolupráce české pobočky Transparency

International, bude /zjišťováno v praktické části práce. Mimo jiné bude v práci popsána a definována korupce, transformační politika a organizace Transparency International.

Cíle a metody

Tato bakalářská práce se zabývá korupcí a jejími vlivy na rozvojové země. K pochopení tohoto fenoménu, který je velmi komplexní, bude nejprve na začátku práce popsána a definována korupce v obecné rovině. V této části budou představeny i příčiny vzniku korupce, typy a formy korupce. Zmíním se o následcích korupce, možných způsobech jejího měření a boje proti ní.

Dále bude popsána korupce v rozvojových zemích. Zde se zaměřím na možné faktory, které v rozvojových zemích vedou ke korupční činnosti, a jaké má důsledky. Poslední kapitola této části se zaměří na korupci a její vliv na rozvojovou pomoc.

V následujících kapitolách bude blíže popsána transformační politika, její tematické a teritoriální priority a následně bude představena mezinárodní nestátní nezisková organizace Transparency International a její česká pobočka.

Poslední (praktická) část práce bude zaměřena na českou pobočku organizace Transparency International a projekty bojující s korupcí, které tato organizace implementovala v zahraničí. Konkrétně se jedná pouze o projekty, které jsou na webových stránkách české pobočky Transparency International zařazeny v sekci zahraniční spolupráce – projekty. U jednotlivých projektů bude srovnán přístup, který byl u projektů použit a jak se tento přístup odlišoval v jednotlivých zemích. Budou zjišťovány společné znaky, a zároveň odlišnosti projektů.

Práce se pokusí zodpovědět na následující otázky:

1. Jaké faktory mají v rozvojových zemích vliv na korupci?
2. Jaké jsou důsledky korupce v rozvojových zemích?
3. Jaké typy intervencí používá česká pobočka organizace Transparency International v boji proti korupci v rámci zahraniční spolupráce?

Ke zpracování teoretické části bude použita rešerše odborné literatury k danému tématu. To znamená především knih a odborných časopisů, které se zabývají korupcí. V praktické části budou komparativní analýzou rozebrány elektronické zdroje, které česká pobočka organizace Transparency International k projektům v rámci zahraniční spolupráce zveřejnila. Jedná se zejména o informace z webových stránek organizace. V menší míře pak jde o související články či publikace.

Limitem, na který práce naráží, je nesrovnalost mezi seznamem projektů v rámci zahraniční spolupráce uvedeným na webových stránkách české pobočky Transparency International

a projekty nalezenými na stránkách Ministerstva zahraničních věcí České republiky u Programu transformační spolupráce. Stránky ministerstva těchto projektů uvádějí více, ale není k nim dostupná potřebná dokumentace v dostatečném množství. Z tohoto důvodu je v praktické části pracováno pouze s projekty uvedenými na stránkách Transparency International Česká republika v sekci zahraniční spolupráce – projekty, ke kterým je dostatek informací. Dalším limitem je nemožnost provedení rešerše naprosto všech zdrojů, které byly na dané téma napsány. Proto je možné, že některé faktory či důsledky korupce v rozvojových zemích nebyly identifikovány.

1 Korupce

Korupce je negativní společenský jev, který provází lidstvo již od prvních kmenových společenství až po současnost. V dnešní době představuje korupce obzvláště závažný problém, jelikož se jedná o jev všudypřítomný a nadnárodní (Hulinský, 2008; Chmelík a Tomica, 2011). Lze jej nalézt ve všech zemích světa (Hulinský, 2008). „*Vyskytuje se na všech kontinentech, ve všech typech státních útvarů a politických zřízení, ve všech sférách státní správy a ve všech historických obdobích vývoje lidské civilizace*“ (Frič a Kabele, 1999, s. 9). Nalezneme ji jak v systémech, kde se moc soustředí do rukou několika málo jedinců¹, tak i v systémech demokratických (Chmelík a Tomica, 2011). Jako negativní jev je označována proto, že na národní i mezinárodní úrovni je jevem „...*nebezpečným pro stabilitu a bezpečnost společnosti, neboť ohrožuje politický, hospodářský a sociální systém a narušuje důvěru občanů v právní stát*“ (Hulinský, 2008, s. 15).

Od devadesátých let minulého století se korupce stává veřejně diskutovaným tématem, což do té doby nebylo běžné. Téma korupce se dostává i pozornosti národních vlád a mezinárodních organizací. Děje se tak ze dvou důvodů. Za první, vlády vyspělých zemí si začínají uvědomovat ekonomické ztráty plynoucí z korupce (např. rozvojová pomoc se stala téměř neúčinnou) a za druhé, začínají se objevovat mezinárodní organizace, které se korupcí zabývají² (Štička, 2008). Od této chvíle také začíná aktivní boj s korupcí a její prevencí. K tomu zejména přispěly mezinárodní úmluvy, které jsou následně přijímány jednotlivými zeměmi. Vzhledem k tomu, že je korupce celospolečenský fenomén, tak boj proti ní musí vést, jak stát, tak i nestátní organizace (Hulinský, 2008).

1.1 Definice korupce

V současnosti neexistuje jednotná definice korupce, která by byla akceptována širokou laickou a odbornou veřejností. K této nejednotnosti přispívá i fakt, že ne všichni považují za korupci to samé. Názory na korupci se liší v závislosti na sociálním prostředí posuzovatele, území a v kontextu jakého historického období ji posuzujeme. To vede nejen k problému při snaze o její definování, ale i odhalení, analyzování a trestání (Chmelík a Tomica, 2011).

Samotný pojem korupce vychází ze slovního základu latinského *rumpere*, který znamená zlomit, rozlomit, přetřhnout. Latinský výraz *corruptus* který označuje následek tohoto zlomu,

¹ Jedná se např. o totalitní, autoritářské či diktátorské režimy.

² V této době vzniká i mezinárodní organizace bojující proti korupci – Transparency International.

vyjadřuje donucení osoby, ke změně názorů či zásad. *Corruptus* bývá překládán jako zkažený, zvrácený či zvrhlý (Volejníková, 2007).

Nejčastěji se můžeme setkat s definicí korupce dle Nyeho, a to zejména pak v anglosaských zemích (Nye, 1967, s. 963-983; Překlad dle: Volejníková, 2007, s. 15), podle kterého se jedná o „...*chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních nebo statusových zisků odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu*“. Autor hovoří o korupci jako výsledku zneužití postavení veřejného činitele (David a Nett, 2007).

Van Doyle (1999, s. 2) definuje korupci jako „*nepoctivost nebo nedostatek v rozhodovacím procesu, kdy ten kdo rozhoduje (v soukromém sdružení nebo ve veřejnoprávní instituci), souhlasí s tím, že se odchýlí od kritéria nebo požaduje odchýlení od tohoto kritéria, kterým by se jeho/její rozhodování mělo řídit, výměnou za odměnu nebo za slib nebo očekávání odměny, avšak tyto motivy, které jeho/její rozhodování ovlivňují, nemohou být částí ospravedlnění rozhodnutí*“. Autor tedy na korupci nahlíží jako výsledek „stavu mysli“ (David a Nett, 2007).

O definování korupce se kromě jednotlivců pokoušejí i mezinárodní organizace. Například Světová banka definuje korupci jako „*zneužití veřejné moci k získání soukromého prospěchu*“ (World Bank, 2020). Jedná se o velmi krátkou definici, která je ale často užívána. Organizace Transparency International (dále jen „TI“) korupci popisuje jako „*zneužití svěřených pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního (soukromého) prospěchu*“ (Transparency International ČR, 2011). „*Jedná se o takové jednání představitelů veřejného sektoru (ať už se jedná o politiky či státní úředníky), jímž se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, které jim byly svěřeny*“ (Štička, 2008, s. 18). Tato definice je důležitá i pro praktickou část práce, ve které se pracuje s projekty organizací vytvořenými.

Z uvedených definic lze vyvodit některé společné znaky, které autoři či organizace korupci přisuzují. Při korupčním jednání dochází ke zneužití postavení, či moci. Dále se jedná o odchylku od obecně uznávaných vzorců chování a norem. Cílem je vědomě získat zisk či výhodu. Prospěch, který z korupce plyne může nabývat podoby materiální či nemateriální (Štička, 2008). Korupce se účastní přímo aspoň dva aktéři – korumpující a korumpovaný. Nepřímým účastníkem je pak poškozený. Ten nese náklady korupční směny (Volejníková, 2007).

Většina definic, se kterými se lze setkat, se dotýkají korupce ve veřejném sektoru. S korupcí se ovšem lze setkat i v sektoru soukromém, pokud fyzická či právnická osoba díky svému postavení zprostředkuje nějaký prospěch jiné fyzické či právnické osobě, např. pomocí tajné dohody (Svensson, 2005; Štíčka, 2008; Volejníková, 2007).

1.2 Příčiny vzniku korupce

Existuje mnoho příčin, které vedou ke vzniku korupce. Většina autorů zastává názor, že hlavní příčinou korupce je lidská přirozenost (Frič a Kabele, 1999; Chmelík, 2003; Van Doyle, 1999). Každá osoba účastnící se korupčního jednání je hnána touhou po zisku, úspěchu či jiných přínosech, kterých může korupčním jednáním dosáhnout. Tato touha je společná pro celou společnost a nevysvětluje tedy, proč je v některých zemích nebo společnostech korupce pouze náhodným jevem a jinde jde o jev masově rozšířený (Frič a Kabele, 1999). Odpověď na to, proč se míra korupce v různých státech a společnostech odlišuje, nám mohou poskytnout faktory, které mají vliv na vznik, množství a velikost korupce.

Mezi hlavní faktory patří výše úplatku, kterému již není osoba schopna odolat (Frič a Kabele, 1999; Chmelík, 2003). Tomu odpovídá i rčení „*Každý je úplatný, záleží jen na výši nabízené částky a okolnosti, za které je nabízena*“ (Chmelík a Tomica, 2011, s. 9). Dále hraje roli nefunkční či nejasný oficiální systém norem, nebo komplikovaný, nefunkční administrativní systém, který zahrnuje velké množství byrokracie, čímž navádí lidi k obcházení tohoto systému pomocí korupčních praktik. Dalším faktorem je nerozvinutý či sám zkorumpovaný systém kontroly, který není schopný odhalovat korupci, která tímto nabývá na síle. Sankce za korupční jednání jsou příliš nízké a aktérům se tudíž korupce vyplácí (Frič a Kabele, 1999, s. 37-38; Chmelík, 2003, s. 22-23).

Množství a velikost korupce v zemi není pouze o nastavení právních či veřejných institucí. Značně k rozšíření korupce přispívá i její tolerance společností, kde se úplatky a korupční chování bere za kulturní tradici (Svensson, 2005). Poskytnutí úplatku je v mnoha zemích bráno za zcela normální a často i očekávané chování. Ke korupci mohou přispět i neobjektivní či cenzurovaná média, která podávají společnosti zkreslené informace o korupci a neplní tak svoji roli kontroly. Pokud společnost prochází změnami, může dojít ke značné dezorganizaci, která je vhodným korupčním prostředím (Hulinský, 2008). Uvedený výčet prokorupčních faktorů není úplný, ale jedná se o nejčastější faktory, se kterými se lze setkat.

Podle Chmelíka a Tomici (2011, s. 27-28) lze jako korupční faktory vytvářející prokorupční prostředí chápat i samotné strukturální kořeny korupce, které zkoumají ze čtyř vzájemně propojených hledisek:

1. Jedná se o monopolizující efekt, kdy na trhu působí několik firem, které tento trh ovládají. Stát může chtít, aby určité práce, služby apod. vykonával určitý počet těchto subjektů. Čím více je firem, které chtějí získat tuto zakázku od státu, tím větší je korupce, která slouží k odstranění konkurence. Korupce ovšem vzniká i v opačném případě, kdy je firem schopných zakázku splnit méně. Zde korupce neslouží ke stejnému účelu jako v případě velké konkurence, ale praktikuje se v podobě přeplácení své práce, nízké kvality odvedené práce apod.
2. Široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců či organizací vyvolávají touhu těchto pravomocí zneužít a přiklonit se ke korupci.
3. Nedostatek transparentnosti snižuje možnost kontrolovat osoby, které mají autoritu, což může opět vést ke korupci.
4. Asymetričnost³ přispívá ke vzniku korupčního prostředí. Asymetrie se vyskytuje na právní, administrativní, kulturní, ekonomické nebo politické úrovni.

1.3 Typy a formy korupce

Korupci lze členit různě podle nejrůznějších kritérií. Jednotlivé typy se od sebe odlišují zejména tím, jak jsou nebezpečné pro společnost (Štíčka, 2008). Nejčastěji se dělí podle velikosti (respektive rozsahu a závažnosti) na malou korupci, velkou korupci a ovládnutí státu⁴ (Vymětal, 2006). Následuje bližší specifikace těchto typů.

Malá korupce, bagatelní někdy též byrokratická korupce (*petty corruption* či *grassroot corruption*) je korupce, se kterou se můžeme setkat v každodenním životě. Má podobu menších úplatků, využívá nepřehledných pravidel a špatné organizace, vytváření nejasné regulace a zneužití pravomocí. Slouží k usnadnění běžného života a často se vyskytuje u níže postavených veřejných činitelů. Tento typ nemusí ani být v určitých společnostech a za určitých okolností považován za korupci, ale jako součást kultury (Vymětal, 2006). „*Častým jevem u malé korupce je, že korumpující vnucují druhé straně úplatek a jsou uraženi, když jsou odmítnuti*“ (David a Nett, 2007, s. 31). Malá korupce není považována za nebezpečnou, protože

³ Asymetričnost neboli diskrepance.

⁴ Jedná se o rozšířené členění, se kterým se lze často setkat i v zahraniční literatuře.

ji lze snadno předvídat a odhalovat, ale díky frekvenci výskytu může působit větší škody než korupce velká (David a Nett, 2007; Volejníková, 2007).

Velká korupce označovaná i jako závažná, organizovaná korupce (v angličtině *grand corruption, political corruption*) je korupcí vysoce postavených veřejných a soukromých činitelů. Dochází zde k transferům vysokých sum a účastníci korupce dosahují značného prospěchu (Vymětal, 2006). Velká korupce je těžko odhalitelná, jelikož má propracovanou strukturu a odehrává se v tajnosti. Má značné negativní dopady na společnost (ekonomické a morální), ve které ke korupci dochází (Volejníková, 2007). Obvykle má formu zpronevěry a nehospodárného užívání veřejných zdrojů, zneužití privatizace, nepotismu⁵, klientelismu⁶ a prodeje pozic (Vymětal, 2006, s. 13-14; Štička, 2008, s. 21-22).

Ovládnutí státu (*anglicky state capture*) je korupce, kdy soukromý subjekt ovládá legislativní proces a má díky tomu vliv na tvorbu či přetváření zákonů, nařízení a dalších vládních rozhodnutí ve svůj prospěch, pomocí vytvoření neformálních a netransparentních korupčních sítí (Vymětal, 2006). Dochází k narušování až úplnému nahrazování legitimních a transparentních kanálů, pomocí kterých lze ovlivnit politiku a v neposlední řadě omezuje přístup konkurenčních skupin k vykonavatelům úřední moci (World Bank, 2000).

Podle Vymětala (2006) lze korupční jednání dále dělit na ilegální a legální. Ilegální korupci se rozumí nezákonné jednání, které je v přímém rozporu s platnými právními normami. Legální korupce je pak jednání, při kterém nejsou právní normy porušeny přímo, ale je využito nedokonalosti právního systému, který umožňuje jeho obcházení. Nejasnost a nedokonalost zákonů pak přispívá k možnosti vyvarovat se usvědčení z páčání korupce. Toto dělení je zajímavé i z hlediska definice korupce, kdy se většinou hovoří o korupci ilegální, při které jsou zneužity svěřené pravomoci.⁷

⁵ Nepotismus je zajištění si pozice ve společenské struktuře prosazováním rodinných příslušníků a blízkých osob do lukrativních a významných pozic. Vzniká síť vzájemných vazeb a kontaktů. (Štička, 2008, s. 22)

⁶ Tzv. klientelismus. Jedná se o označení upřednostňování přátel a příbuzných v korupčních aktivitách (Štička, 2008, s. 22).

⁷ viz kapitola 1.1 Definice korupce

Jak již bylo řečeno, možností, jak dělit korupci je mnoho. Proto následující tabulka uvádí další možná dělení, se kterými se lze v odborné literatuře setkat.

Tabulka 1: Další možné dělení korupce

Aspekt dělení korupce	Typy korupce
Existence dohody mezi aktéry korupce	korupce přímá korupce nepřímá (zprostředkovaná)
Oblast výskytu v rámci instituce	korupce vnitřní korupce vnější
Doba trvání	korupce krátkodobá korupce dlouhodobá
Původ aktérů korupce	korupce domácí korupce importovaná
Dobrovolnost zapojení se do korupčního jednání	korupce z donucení korupce dobrovolná (koluzní)
Četnost korupčních vztahů	korupce ojedinělá korupce recidivující
Boj s korupcí	korupce vymýtitelná korupce nevymýtitelná
Výsledek korupčního jednání	korupce peněžní korupce nepeněžní
Teritorium rozsahu	korupce regionální korupce národní (celostátní) korupce mezinárodní

Zdroj: Volejníková (2007) a Vymětal (2006), vlastní zpracování.

Korupce může nabývat mnoha forem, které se vzájemně propojují a doplňují. Může jít o zpronevěru, podvod, zneužití pravomoci či informací, padělání, vydírání, manipulace s předpisy a mnoho dalších. Jednou z nejběžnějších forem je pak úplatek. Nejčastěji nabývá finanční podoby, ale může jít i o úplatek nemajetkový, a to v podobě určité protislužby např. poskytnutí informací či výhodné zakázky (Vymětal, 2006). Společnost často mylně zaměňuje pojem korupce se slovem úplatkářství a používá je jako synonyma. Úplatkářství je ovšem jednou z nižších forem korupce a vyznačuje se menší intenzitou jednání a rozsahem poskytovaných či nabízených přínosů než korupce (Chmelík, 2003).

1.4 Následky korupce

S korupčním jednáním je spojena řada negativních efektů, které dopadají jak na aktéry korupce (korumpujícího a korumpovaného), tak na nepřímé účastníky v podobě široké veřejnosti. V následující části jsou uvedeny ekonomické, společenské a politické následky korupce (Vymětal, 2005).

Ekonomické následky pro přímé aktéry korupce vyplývají z nevymahatelnosti korupčních smluv a slibů, jelikož se jedná o neoficiální a často protiprávní úkony. Následky pro společnost jsou spojeny s nejistým prostředím, které korupce vytváří. Dochází ke snížení jistoty vymahatelnosti vlastnických práv a zvyšují se dodatečné náklady, čímž se snižuje příliv investic (Vymětal, 2005). Negativně působí korupce na veřejné činitele, kteří motivováni ziskem činí významná rozhodnutí, která mají negativní efekt na společnost. V neposlední řadě korupce vede k neefektivnosti a narušení funkce trhu (Chmelík a Tomica, 2011). V rozvojových zemích prohlubuje jejich chudobu a celkovou zaostalost země. Pokud se dostane do stádia, kdy je korupce propojena s politikou a je podporována státem, může dojít až ke zpomalení ekonomického růstu země⁸ (Leite a Weidmann, 1999; Mauro, 1998; Shera, Dosti a Grabova, 2014).

Společenskými důsledky korupce je preference jednání se známými, což vede k formování elit a klientských sítí. Při malé korupci se šíří korupční klima, a dochází k pronikání korupce mezi další veřejné představitele. Neefektivní využívání veřejných zdrojů vedené touhou po zisku, a ne společenskými potřebami, vede ke zhoršení školství a zdravotnictví, což může mít vliv i na budoucí demografický vývoj v zemi. Dále korupce přispívá ke zvětšování nerovnosti a v neposlední řadě podkopává morálku společnosti (Vymětal, 2005).

Politické následky lze rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. V krátkodobém měřítku dochází ke ztrátě důvěry ve vládu, politiky a veřejné instituce. V dlouhodobém měřítku pak dochází až ke ztrátě důvěry v právní stát a demokracii. Společnost nemá snahu se změnit a protikorupční politiky selhávají (Vymětal, 2005). Korupce v politických kruzích může vést až ke kleptokracii – vládě zlodějů a podvodníků (Hulinský, 2008). Stručně lze tedy říct, že korupce „...vede k hospodářskému, kulturnímu a morálnímu úpadku země a řadě dalším negativním dopadům“ (Chmelík a Tomica, 2011, s. 7).

1.5 Způsoby prevence a řešení korupce

Jak se můžeme v předchozí kapitole (viz kapitola 1.4 Následky) přesvědčit, korupce s sebou přináší řadu negativních jevů. Proto je vhodné proti ní aktivně bojovat a tyto důsledky zmírňovat. Toho si byli vědomi i lidé v minulosti, a proto není překvapující, že i první právní dokument – Chammurapiho zákoník ze starobabylonské říše, již obsahoval protikorupční

⁸ Korupce není jediným faktorem ovlivňujícím ekonomický růst, ale může ho ovlivnit.

opatření (Chmelík a Tomica, 2011, s. 9). Avšak myšlenka naprostého vymýcení korupce je podle Van Doyla (1999) poněkud nereálná, jelikož se jedná o problém, který je na rozdíl od jiných kriminálních činností skrytý⁹, a jehož „kořeny“ – touha po zisku, která korupci pohání, je pro společnost přirozená. Nelze proto korupci vymýtiti zcela až k jejím „kořenům“.

Reálným cílem protikorupčních opatření je ovšem snižování korupce. S tímto cílem jsme schopni s větší pravděpodobností dosáhnout dostatečných výsledků, které následně motivují společnost více se zapojit do protikorupčních aktivit (Chmelík a Tomica, 2011). Přičemž společnost je v boji zcela esenciálním prvkem, jelikož při ztotožnění se s reformami neakceptujícími korupci, může dojít ke změně prostředí, kde korupce nebude tolerována a bude snaha jí zabránit (Kimeu, 2014). Důraz protikorupčních opatření by měl být kladen zejména na prevenci budoucí korupce a systémové změny (Chmelík a Tomica, 2011).

Chmelík a Tomica (2011, s. 150) předkládají způsoby, které mohou pomoci v boji s korupcí. Jedná se o zlepšení efektivnosti státní správy, vytvoření etických kodexů, které by vybízely k čestnému chování. Dále je žádoucí zavést regulační a dozorová opatření nad veřejnými osobami. Nezávislá a efektivně fungující justice a nezávislá a necenzurovaná média jsou dalším důležitým prvkem v boji s korupcí. Vhodná je i edukace široké veřejnosti a umožnění jí ukázat nový žebříček hodnot, který by přijala za svůj.

Ve své knize autoři David a Nett (2007, s. 104-106) vyzdvihují další návrhy, kterými je vhodné omezovat korupci. Jde o umožnění přístupu veřejnosti k informacím a přijetí pravidel pro kontrolu financí (např. pomocí transparentních účtů). Dále je vhodné zavést preventivní opatření proti korupci v podobě např. systémových změn, založit instituce na prevenci korupce a zavést represivní opatření, která by měla být přesně definovaná bez možnosti dvojího výkladu (David a Nett, 2007). Důležité je klást důraz na transparentnost jakožto základ odpovědnosti, přičemž princip transparentnosti by se měl vztahovat i na nejvýše postavené osobnosti, jelikož čím výše v hierarchii jsou, tím je větší snaha zatajovat (Van Doyle, 1999).

Boj proti korupci by neměl být omezen pouze na lokální úroveň (v rámci jednotlivých regionů, států), ale měl by probíhat i na úrovni globální/mezinárodní, jelikož korupce často přesahuje hranice státu, ale občanskou společnost ohrožuje stejně, jako na úrovni lokální. Boj na mezinárodní úrovni by měl probíhat za přispění mezinárodních organizací, spoluprací zemí či

⁹ Podle zahraničních pramenů je stíháno pouze 1 % reálné korupce (Chmelík a Tomica, 2011, s. 32).

pomocí mezinárodních smluv (David a Nett, 2007). Mělo by jít o organizovanou činnost, při které bude docházet k výměně zkušeností s úspěchy v boji (Hulinský, 2008).

1.6 Měření korupce

Schopnost měřit korupci je důležitým předpokladem pro boj s korupcí. Umožňuje nám zjistit míru korupce a případně kde se nachází a jaké má důsledky. S těmito informacemi je následně snazší tvořit efektivní protikorupční politiky a pomocí měření sledovat jejich výsledky (Galtung et al., 2013). Samotné měření ale není jednoduchou záležitostí. Statistická (tzv. tvrdá) data potřebná pro analýzu korupce nejsou dostupná, jelikož se jedná o činnost, která se odehrává většinou skrytě, nezanechává za sebou hmatatelné důkazy a odhalovat se jí proto daří jen zřídka (Burian, 1999; Volejníková, 2006). Měřit korupci pomocí objemu úplatků je možné, ale poněkud zavádějící, jelikož jak již bylo zmíněno (viz kapitola 1.3 Typy a formy korupce), tak korupce může nabývat i jiných forem nežli úplatků (Volejníková, 2006). „*Skutečnou hladinu korupce tedy prakticky změřit nelze*“ (Burian, 1999, s. 259). Lze ovšem změřit vnímání korupce ve společnosti (Burian, 1999).

Studie a analýzy vyjadřující korupci lze podle způsobu sběru a vyhodnocování dat rozčlenit na 4 skupiny (Volejníková, 2006, Wei, 2001):

1. **Expertní hodnocení** – Tato skupina představuje studie a analýzy vyjadřující názory expertů, např. konzultantů mezinárodních institucí. Příkladem je index *Country Risk Guide* (IRCG) vydávaný každoročně organizací Political Risk Services. Vyjadřuje rozsah ochoty vysoce postavených úředníků přijímat a vyžadovat nezákonné platby.
2. **Průzkumy veřejného mínění v rámci firem a občanů** – Výhodou těchto analýz je znalost domácího prostředí respondenty, a tudíž lepší pojmenování forem a podob korupce (Volejníková, 2007). Jako příklad lze uvést *Globální barometr korupce* (*Global Corruption Barometr*) a *Index plátců úplatků* (*Bribe Payers Index, BPI*). Oba tyto ukazatele jsou vydávány organizací TI.
3. **Složené indexy** – Tyto indexy jsou vytvářeny spojením několika již existujících indexů. Nejznámějším indexem v této kategorii je *Index vnímání korupce* (*Corruption Perception Index*, dále jen „CPI“) vydávaný každoročně organizací TI. Více o tomto indexu viz kapitola 1.6.1 – Index vnímání korupce.
4. **Studie a analýzy vycházející z objektivních dat** – Tyto studie vycházejí z kvantifikace poměru obchodních transakcí, které zahrnují úplatky vůči vládním

úředníkům. Příkladem v této kategorii je *Neumannův index*, vytvořený v roce 1994 rozhovory s německými exportéry. Udává podíl transakcí, které byly uzavřeny pomocí úplatků.

1.6.1 Index vnímání korupce

V této kapitole je blíže popsán Index vnímání korupce jakožto jeden z celosvětově nejpoužívanějších a nejznámějších nástrojů měření korupce. CPI je každoročně vydáván organizací TI, a to již od roku 1995 (Zouaoui, Al Qudah, a Ben-Arab, 2017). Umožňuje nám srovnání míry korupce ve veřejném sektoru u 180 zemí a teritorií po celém světě pomocí vnímání korupce odborníky a obchodníky (Transparency International, 2021b). Toto srovnání je možné i v rámci jednotlivých roků. Ovšem v roce 2012 došlo ke změně v metodologii, aby bylo možné data porovnávat v čase (Transparency International, 2021d), tudíž není možné současné data porovnávat s výsledky před rokem 2012.

Země a území jsou hodnoceny na stupnici od 0 do 100, kdy 100 znamená, že země má nízkou míru korupce a 0 naopak značí vysokou míru vnímání korupce v zemi. Jedná se o tzv. složený neboli kompozitní index, který je sestavený na základě standardizace dat z 13 průzkumů korupce od 12 nezávislých institucí (včetně např. Světové banky), která zachycují data nejméně za poslední 2 roky (Transparency International, 2021c). Tímto se TI snaží dosáhnout objektivitu indexu (Chmelík a Tomica, 2011). Země může být do hodnocení zahrnuta, pokud jsou pro ni dostupná data minimálně ze 3 z těchto průzkumů. Aby mohl být průzkum do CPI zahrnut, musí splňovat určitá kritéria (David a Nett, 2007). Musí se jednat o zdroj dat, který kvantifikuje vnímání korupce ve veřejném sektoru, je založený na spolehlivé a platné metodice, hodnotí velký počet zemí pomocí hodnocení pouze expertů a lidí zabývajících se obchodní činností, pochází od renomované organizace a je aktualizován minimálně každé dva roky (Transparency International, 2021b).

Přestože se s korupcí lze setkat ve všech zemích světa, bývají výsledky ukazující nízkou míru korupce zpravidla dosaženy v tzv. severských zemích (Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko) a na Novém Zélandu. Tyto země se jako nejlepší umísťují pravidelně od samého začátku měření indexu. Naopak nejhorších výsledků pravidelně dosahují rozvojové země (Chmelík a Tomica, 2011).

Výsledky z roku 2021 ukazují, že více jak dvě třetiny ze 180 hodnocených zemí dosáhly výsledku indexu CPI pod 50. Průměrný výsledek všech zemí byl 43, přičemž tento průměr

zůstává již desátým rokem nezměněný.¹⁰ Tyto výsledky značí, že mezi zeměmi je míra korupce spíše vyšší. Západní Evropa a Evropská unie byly vyhodnoceny jako území s nejlepším skóre čínicí 66 bodů ze 100 možných. Naopak území, které bylo vyhodnoceno jako nejnižší bodované, byla Subsaharská Afrika s pouhými 33 body. Jedná se tedy o území, které potřebuje nastartovat aktivity, které by vedly k boji s korupcí (Transparency International, 2021b).

Následující tabulka uvádí výsledky a pořadí vždy tří zemí, které se v rámci hodnocení z roku 2021 umístily na nejlepších, a naopak nejhorších místech. Bližší výsledky z roku 2021 jsou dostupné v přílohách (viz Příloha 1).

Tabulka 2: Index vnímání korupce (CPI) 2021 - nejlépe a nejhůře umístěné země

Pořadí	Země	Skóre	Pořadí	Země	Skóre
1	Dánsko	88	178	Somálsko	13
1	Finsko	88	178	Sýrie	13
1	Nový Zéland	88	180	Jižní Súdán	11

Zdroj: Transparency International (2021a), vlastní zpracování.

¹⁰ Česká republika se v rámci hodnocení umístila na 49 místě se skóre 54.

2 Korupce v rozvojových zemích

Korupce se vyskytuje ve všech zemích světa (je všudypřítomná). V některých zemích je jí ale více a v jiných naopak méně. Právě rozvojové a transformující se země jsou ale těmi, které jsou korupcí zasaženy zpravidla ve větší míře než země vyspělé (Hassan, 2022; Olken a Pande, 2012; Svensson, 2005). To nám mimo jiné dokazují i výsledky CPI, kde rozvojové země dosahují zpravidla horších výsledků nežli země rozvinuté (Příloha 1). Většina nejvíce zkorumpovaných zemí světa jsou také země, které mají nízké příjmy, což odpovídá charakteristice rozvojových zemí (Svensson, 2005).

Rozvojové země jsou mnohdy místem, kde převládají autoritářské normy a s nimi spojené úzké rodinné, klanové, kastovní nebo kmenové svazky (Chmelík a Tomica, 2011; Volejníková, 2007). Tyto blízké svazky jsou vhodnými kanály pro vytvoření a utajování korupční činnosti. Korupční vzorce jsou zde často převzaty od bývalých kolonistů, kteří mnohé dnes rozvojové země v minulosti spravovali. Dekolonizace a s ní spojená modernizace společnosti byla v těchto zemích podnětem k nastavení korupčních vztahů např. přidělováním míst na nejvyšších pozicích (Chmelík a Tomica, 2011).

Korupce se vyskytuje v rozvojových zemích více ve veřejném sektoru nežli v sektoru soukromém (Shabbir a Anwar, 2007). Právě korupce ve veřejném sektoru významně ovlivňuje veřejné finance. Velkým problémem je pak zejména její efekt na snížení finančních prostředků vydávaných na sociální veřejný sektor. Tyto zpronevěřené finance by byly jinak rozdělené mezi občany, kteří je potřebují a jsou na nich často závislí (Svensson, 2005). To má za následek zvětšení příjmové nerovnosti mezi chudými a bohatými a zvýšení chudoby. Vše může vést až ke snížení ekonomického růstu země (Gupta, Davoodi a Alonso-Terme, 2002). Naopak také platí, že se zvyšující se chudobou, která zpomaluje ekonomický růst, dochází k narušení sociálních a politických institucí a v zemi narůstá korupčních případů (Negin, Abd Rashid a Nikopour, 2010).

Korupce v rozvojových zemích je úzce spojena s chudobou¹¹ a jejími následky, jako jsou nízký příjem, špatný zdravotní a vzdělávací systém, zranitelnost vůči neočekávaným událostem (šokům) apod. (Chetwynd, Chetwynd a Spector, 2003; Shabbir et al., 2019) Vysoká korupce přispívá v zemi ke zvýšení chudoby a jak již bylo zmíněno, snižuje ekonomický růst země (Gupta, Davoodi a Alonso-Terme, 2002).

¹¹ Korupce v těchto zemích není jediným faktorem přispívajícím k chudobě, ale ovlivňuje veřejný sektor (včetně vlády) a ekonomické faktory, které zásadně mohou k chudobě přispět (Chetwynd, Chetwynd a Spector, 2003).

Boj proti korupci tedy může pomoci se snížením chudoby a přispět tak v boji s chudobou v zemi, zejména pokud jsou protikorupční programy zaměřeny na ekonomický růst, efektivní veřejný sektor, vzdělání, zdravotní systém, zvýšení důvěry ve vládu, zapojení občanů z vyloučených lokalit do politických, společenských a ekonomických procesů země (Chetwynd, Chetwynd a Spector, 2003; Negin, Abd Rashid a Nikopour, 2010). Protikorupční snahy nejsou v rozvojových, ale ani ostatních zemích jednoduchou záležitostí, jelikož místní instituce jsou slabé a osoby figurující v korupčních aktivitách bývají jedni z nejmocnějších v zemi např. politici, elita v dané společnosti apod. Tyto vlivné skupiny mohou výrazně znesnadnit antikorupční úsilí (Kimeu, 2014).

2.1 Faktory přispívající ke korupci v rozvojových zemích

Faktory, které ovlivňují korupci v rozvojových zemích, jsou mnohdy specifické, ale na druhou stranu se samozřejmě můžeme setkat i s faktory, které korupci vyvolávají i v zemích rozvinutých. Ve své knize Volejníková (2007) identifikuje hned několik faktorů, které přispívají ke korupci v rozvojových zemích. V následující části jsou tyto faktory rozebrány a obohaceny o další, které byly identifikovány i jinými autory.

Politická nestabilita, která se často vyskytuje v rozvojových zemích, je faktorem, který zde přispívá k politické korupci¹². Můžeme se zde setkat s netransparentním financováním politických stran. Volby jsou ovlivňovány kupováním voličských hlasů, ale i výhrůžkami až násilím. Korupce je zde využívána také k zastrašování opozice (Volejníková, 2007). Politická korupce v rozvojových zemích podkopává vznikající demokratické instituce a tím i celou demokracii, o kterou je ve státě usilováno (Transparency International, 2004).

Pokud v zemi dochází v rámci ekonomických reforem k privatizaci, pak může být této skutečnosti využito zejména veřejnými činiteli, kteří ji využijí ve svůj vlastní prospěch a obohacení. Dalším faktorem je korupce exportovaná do země nadnárodními společnostmi, které se snaží získat místo na trhu v rozvojových zemích pomocí uplácení veřejných činitelů (Volejníková, 2007), přičemž uplácení je jednou z forem korupce (viz kapitola 1.3 Typy a formy korupce).

¹² „Politická korupce je zneužití moci politickým představitelem pro osobní obohacení.“ (Transparency International, 2004, s. 11)

Možnosti přístupu k informacím bývají v rozvojových zemích z různých důvodů omezené. Ke korupci v rozvojových zemích značně přispívá i nedostatečný přístup k informacím, kdy média v mnoha případech nejsou nezávislá, téměř neinformují veřejnost o korupčních případech, a to i z důvodu probíhající cenzury. V zemi ale také nemusí být vůbec podporováno základní právo na informace a právo svobody projevu, což opět výrazně ztěžuje práci novinářů. Dále se lze setkat i s korupcí v soudnictví, které se tím stává nefunkční, jelikož není v důsledku korupce schopno naplno plnit svůj účel. Můžeme zde narazit na podplácení soudců či na stagnaci vedení soudního řízení vůči vysoce postaveným a vlivným osobám ve státě. Pokud se jedná o stát s autoritářským režimem, pak zde pravděpodobně existují autoritářské normy, které brání transparentnosti a mohou přispívat ke korupčnímu jednání (Volejníková, 2007).

Dále ke korupci v rozvojových zemích dle Volejníkové (2007) přispívá i vysoká míra úplatnosti vysoce postavených veřejných činitelů, kteří např. zpronevěřují státní peníze, ze kterých by jinak mohli těžit občané, či tito činitelé udělují různá povolení a smlouvy firmám za úplatek. Dále dochází k uplácení při zadávání veřejných zakázek. Nedostatek institucionálních reforem nabízí mezery v systému, které jsou využívány pro osobní obohacení úředníků. V určitých případech dochází ke korupci veřejných činitelů, kteří protislužbou pomáhají drogové mafii s praním špinavých peněz nebo se do obchodu s drogami přímo zapojují. Tímto je přispíváno k růstu šedé ekonomiky (Volejníková, 2007).

Podle Chmelíka a Tomici (2011, s. 33) ke korupci v rozvojových zemích přispívá i skutečnost, pokud země disponuje velkým nerostným bohatstvím. Tyto země se pak stávají obětí korupce ze strany těžebních společností, což poškozuje stát, na jehož území se nerostné bohatství nachází. Příkladem takových rozvojových zemí, které disponují velkým nerostným bohatstvím jsou např. Nigérie a její ropné bohatství či Zambie a její měď, ale existuje i mnoho dalších. Kontrakty s těžebními společnostmi jsou často neprůhledné a společnosti, díky nízké kontrole neschopné a zkorumpované vlády, těží nelegálně, překračují těžební limity apod. (Volejníková, 2007).

Náboženství je dalším z faktorů, které podle Treismana (2000) mohou přispívat ke korupci. To ovšem vyvrací ve své studii Shabbir a Anwar (2007), kteří zkoumali ekonomické a neekonomické faktory přispívající ke korupci zejména ve veřejném sektoru na vzorku 41 rozvojových zemích. Náboženství má podle nich naprosto zanedbatelný vliv na množství korupce v zemi.

Mezi ekonomické faktory byly ve zmiňované studii (Shabbir a Anwar, 2007) zařazeny ekonomická svoboda, mezinárodní integrace neboli globalizace, úroveň vzdělání, průměrné příjmy (HDP na obyvatele) a distribuce příjmů. Zlepšení ekonomické svobody, globalizace a zvýšení průměrných příjmů vedlo ke snížení korupce v analyzovaných zemích. Tudiž tyto faktory mají prokazatelný vliv na míru korupce v rozvojových zemích. Naopak distribuce příjmů podle výsledků nemá příliš signifikantní vliv na korupci v rozvojových zemích. Zlepšení v oblasti vzdělání vedlo paradoxně ke zvýšení korupce ve sledovaných zemích namísto jejího snížení.

Naopak neekonomické faktory, mezi které autoři zahrnuli svobodu tisku, míru demokracie a náboženství, neměly významný vliv na korupci ve sledovaných zemích. Ze studie lze tedy vyvodit, že ekonomické faktory mají výrazně větší vliv na míru korupce v rozvojových zemích než faktory neekonomické. Boj proti korupci by měl být tedy podle návrhu autorů zaměřen v těchto zemích spíše na zmíněné ekonomické faktory, které podle studie vedly ke snížení korupce.

2.2 Důsledky korupce v rozvojových zemích

Korupce má mnoho negativních dopadů jak pro rozvinuté, tak samozřejmě i rozvojové země. Vysoká míra korupce ovlivňuje ekonomický růst tím, že odrazuje investory (zejména tedy zahraniční investory, ale i domácí) od investování v zemi obzvlášť kvůli nejistotě. Také má vliv na veřejné výdaje a mnoho dalších negativních dopadů, v důsledku čehož se prohlubuje chudoba v zemi. Dále vede korupce ke snížení kvality vlády a oslabuje oficiální politické instituce. Může dojít až ke snížení důvěry občanů ve vládu a vládní instituce (Chetwynd, Chetwynd a Spector, 2003). „*Korupce je příčinou i výsledkem nízké kvality institucí v zemi*“ (Ugur a Dasgupta, 2011, s. 20).

Korupce v rozvojových zemích často ovlivňuje schopnost poskytovat základní veřejné služby. Veřejné prostředky, které jsou pro tento účel určeny, jsou často zpronevěřovány nebo jsou tyto jinak bezplatné služby poskytovány pouze za poplatky (Svensson, 2005). Dochází i k preferenci velkých projektů, ze kterých je větší pravděpodobnost získat nelegální příjem či prospěch, před projekty malými, jako může být např. klinika na venkově (Negin, Abd Rashid a Nikopour, 2010). Často dochází k poškozování základních lidských práv, jako je právo na zdraví a vzdělání (Hassan, 2022). „*Při daném státním rozpočtu a národním důchodu, země*

s vysokou korupcí dosahují nižší gramotnosti a celkově horšího výsledku lidského rozvoje“ (Ndikumana, 2006, s. 32).

Ve zdravotnictví má korupce velký vliv na fyzické a psychické zdraví obyvatel. Zatímco v rozvinutých státech více ovlivňuje mentální zdraví, tak v rozvojových zemích má korupce větší vliv na zdraví fyzické. Menší efekt korupce na mentální zdraví v rozvojovém světě lze vysvětlit jinými neuspokojenými základními potřebami. Lidé v rozvojových zemích spíše řeší problémy s neuspokojováním základních potřeb jako, je právě přístup ke zdravotní péči, ke vzdělání nebo pitné vodě apod. V rozvinutých zemích jsou tyto potřeby již uspokojeny (včetně přístupu ke kvalitní a dostupné zdravotní péči), a proto je zde větší efekt korupce na zdraví mentální (Achim, Văidean, a Borlea, 2020). Dále ke špatnému stavu zdravotnictví v rozvojových zemích přispívá kromě korupce i nekvalitní správa, která není schopna zajistit potřebnou zdravotní péči. To vše má vliv na zdravotní stav občanů v zemi (Hassan, 2022).

Vzdělávací systém rozvojových zemí je velmi často zasažen korupcí, která v tomto sektoru působí obzvláště negativně. Vzdělávací systém se stává méně kvalitním, ze škol vycházejí nekvalifikovaní absolventi, dochází k podkopávání morálky u studentů. Závěrem korupce ve vzdělávacím systému negativně ovlivňuje postoj celé společnosti k tomu, co lze považovat za správné a celkově snižuje důvěru (Rumyantseva, 2005).

Korupce umožňuje osobám na ní se podílející zvýšit jejich příjmy, čímž se zvyšuje příjmová nerovnost v zemi. Pokud správně nefunguje sociální sektor, zvyšují se i nerovnosti s tím spojené jako např. zdravotní péče pouze pro bohaté, nerovný přístup ke vzdělání apod. Tato nerovnováha vytváří půdu pro další šíření korupce (Ndikumana, 2006). V neposlední řadě korupce může podkopat snahy humanitární a rozvojové pomoci, která do rozvojových zemí plyne (Isopi a Mattesini, 2010).

2.3 Korupce a rozvojová spolupráce

Korupce má značný vliv na rozvojovou spolupráci, která směřuje do zemí, kde je jí potřeba. Rozvojová spolupráce nebyla v minulosti mnohdy efektivně využívána, jelikož její část byla zpronevěřena, někdy se nedostala k potřebným a často se nedostala ani do cílové země, kam směřovala (Isopi a Mattesini, 2010; Remešová, 2017; Volejníková, 2007). Přestože se tento problém podařilo pomocí nejrůznějších mezinárodních úmluv omezit, tak se s tímto zpronevěřováním pomoci můžeme bohužel potkat i dnes.

Rozvojová pomoc může významně přispět ke snížení míry korupce v zemi, a to lze vysvětlit hned několika způsoby. Pomoc může být podmíněna určitými pravidly, která limitují pravomoci těch, kteří v zemi nejvíce přispívají ke korupci např. veřejných činitelů. Rozvojová pomoc může umožnit navýšení chybějících veřejných příjmů a poskytuje tak možnost navýšit platy věřeným činitelům, kteří nebudou dále korumpovat (Tavares, 2003). Pokles korupce díky pomoci je zpravidla větší v méně zkorumpovaných zemích, kde je pomoc využívána díky lépe nastaveným institucím efektivněji (Okada a Samreth, 2012).

Dalo by se očekávat, že země vykazující vyšší míru korupce budou dostávat méně rozvojové pomoci. To by vyvrátilo přesvědčení některých kritiků, podle kterých zahraniční rozvojová pomoc podporuje zkorumpované vlády. Tuto hypotézu o méně pomoci více zkorumpovaným zemím se snažili ve svém výzkumu potvrdit Alesina a Weder (2002), ale nedošli k jejímu potvrzení. Pro většinu donorů nehraje vysoká míra korupce takovou překážku, aby pomoc zemi neposkytli.

Vysvětlením tohoto výsledku by mohl být i fakt, že po předchozích zkušenostech zneužití pomoci zeměmi s vysokou mírou korupce se rozvojová spolupráce do těchto zemí poskytuje méně ve formě peněžní, která se nedostávala k potřebným, ale formou jinou, např. formou přímé materiální pomoci, či formou programů (Vymětal, 2005).

I pokud by se rozvojová pomoc směřující do vysoce zkorumpovaných zemí odklonila od peněžní podoby, tak i jiná forma pomoci může být zneužita k získání osobního prospěchu. Může tak být usuzováno na základě široké škály různorodých forem, kterých korupce může nabývat a faktu, že nemusí mít pouze formu finanční, ale může mít i podobu hmotnou či nehmotnou v podobě protislužby (viz kapitola 1.3 Typy a formy korupce).

3 Transformační politika

„Demokracie, právní stát a ochrana lidských práv představují neoddělitelné a vzájemně se posilující principy přispívající k zajištění lidské důstojnosti“ (MZV ČR, 2015a, s. 3). Podpora těchto principů je základní prioritou zahraniční politiky České republiky (Bílková, 2010, 384). Tyto hodnoty se snaží zahraniční politika České republiky naplňovat pomocí Programu transformační spolupráce¹³, při kterém využívá specifických zkušeností, kterých stát nabyl v 80. a 90. letech minulého století při přechodu z totalitního k demokratickému režimu. Se změnou režimu je spojena i specifická zkušenost společenské transformace a přechodu od plánovaného k tržnímu hospodářství (MZV ČR, 2015c).

Tyto zkušenosti jsou v rámci transformační spolupráce nejčastěji předávány pomocí informací, zkušeností a příkladů dobré praxe. Dále jsou v rámci programu organizovány nejrůznější školení, semináře, tréninky či vysílání českých expertů do cílových zemí (MZV ČR, 2015b). Transformační politika se tedy snaží pomocí těchto prostředků o podporu či vyvolání společenské transformace, která směřuje k demokracii (Bílková, 2010, s. 393). Jak uvádí ve své knize Bílková a Matějková (2010) transformační politika je provázána s rozvojovou a humanitární pomocí, jelikož se jedná o základní prvky lidské dimenze¹⁴ české zahraniční politiky, ale každá z těchto tří oblastí je a měla by zůstat na sobě nezávislá.

3.1 Tematické priority

Prostřednictvím Programu transformační spolupráce Česká republika financuje projekty navrhované nevládními neziskovými organizacemi (Bílková, 2010, s. 384). Tyto projekty by měly naplňovat tematické priority transformační politiky, mezi které patří: „podpora mezinárodních lidskoprávních mechanismů a systematické zohledňování lidských práv (tzv. mainstreaming); podpora občanské společnosti, včetně obránců lidských práv; podpora svobody projevu a přístupu k informacím, včetně svobody médií; podpora rovné a co nejširší politické a veřejné participace; podpora budování institucí právního státu; podpora rovnosti a nediskriminace a v neposlední řadě podpora lidských práv v tématech spojených se zaměstnaností a životním prostředím.“ (MZV ČR, 2015a, s. 4) Forma a náplň projektů by ale měla vždy odrážet specifické potřeby cílové země (MZV ČR, 2015a).

¹³ Lze se setkat i se zkráceným názvem, kdy se program označuje jako Transition nebo pouze TRANS.

¹⁴ Jedná se o lidskou důstojnost včetně lidských práv. Dalšími dvěma dimenzemi české zahraniční politiky jsou bezpečnost, prosperita a udržitelný rozvoj (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2019).

3.2 Teritoriální priority

Prioritními zeměmi, do kterých směřuje transformační spolupráce, jsou zejména země, které jsou kulturně, geograficky, historicky nebo jinak blízké České republice. Jde tedy zejména o země východní Evropy (Bělorusko, Gruzie, Arménie, Moldavsko a Ukrajina) a země západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Kosovo, Srbsko). Spolupráce ale směřuje i do dalších zemí, jako je Barma/Myanmar, Kuba a od roku 2020 i do Vietnamu. Jde tedy o země, které buď procházejí transformačním procesem, je zde nedemokratický režim potlačující lidská práva nebo jsou to země rozvojové (MZV ČR, 2022).

Ministerstvo umožňuje v případě potřeby reakce na světové události vyhlásit mimořádné projekty i v jiných než výše zmíněných prioritních zemích. K této situaci došlo např. v roce 2011 po arabském jaru, kdy byly v reakci na dané události mimořádně do transformační spolupráce zařazeny i země severní Afriky (Egypt, Libye a Tunis), kde byly projekty realizovány v následujících letech (MZV ČR, 2022).

4 Transparency International

Organizace TI je mezinárodní nevládní nezisková organizace zabývající se bojem s korupcí na mezinárodní i národní úrovni (Volejníková, 2007). Založil ji v Německu roku 1993 bývalý pracovník Světové banky, Prof. Dr. Peter Eigen společně s dalšími lidmi, kteří měli stejný názor na problematiku korupce. Impulsem pro založení ze strany Petera Eigna byla jeho osobní zkušenost s důsledky korupce během jeho práce ve východní Africe (Kimeu, 2014; Volejníková, 2007).

Cílem TI je omezit korupci. Toho se snaží dosáhnout podporováním transparentnosti, odpovědnosti a integrity na všech úrovních a ve všech sektorech společnosti. Celková vize organizace je však svět, který by byl naprosto bez korupce (Transparency International, 2020a). TI se svých cílů a vize snaží dosáhnout sjednocením celé občanské společnosti, což je specifickým bojem proti korupci této organizace. Myslí se tím zapojení jak občanů, tak i soukromého a veřejného sektoru (Volejníková, 2007).

Organizace má celosvětovou působnost díky své síti poboček, které se nacházejí ve více jak 100 zemích světa a jejich hlavním sídlem je německý Berlín (Transparency International ČR, 2014c). Odtud jsou řízeny mezinárodní iniciativy, podporovány národní pobočky a koordinovány regionální projekty. Berlínský sekretariát TI hrál klíčovou roli při tvorbě a posilování globálních protikorupčních iniciativ, jako jsou Úmluva OECD o boji proti úplatkům z roku 1997 a Úmluva OSN proti korupci z roku 2003. (Transparency International, 2021f).

Jedná se o neziskovou organizaci, která finance pro svou činnost získává z různých externích zdrojů. Jde o finanční prostředky od dárců, včetně vládních agentur, multilaterálních institucí, nadací, firem, ale i jednotlivců. Finance mají podobu nejrůznějších grantů, dotací a darů. Část svých financí získává TI i díky výdělečné činnosti v podobě školení, které pořádá pro firmy a veřejnost, vytvářením analýz pro firmy a prodejem svých publikací. Takto diverzifikované a transparentní zdroje financí umožňují TI udržet si nezávislost, která je pro organizaci velmi důležitou hodnotou (Transparency International ČR, 2021c).

4.1 Transparency International Česká republika

V České republice začala TI působit v roce 1998 a stala se tak 65. pobočkou této organizace (David a Nett, 2007). Cílem české pobočky Transparency International (dále jen „TI ČR“) je

zejména mapování stavu korupce v zemi a činnosti, které korupci aktivně omezují. Toho se snaží dosáhnout pomocí právníků a expertů. Česká pobočka navrhuje legislativní a systémové změny, které mají omezit korupci v zemi. Poskytuje bezplatnou právní pomoc pro širokou veřejnost, která řeší korupční nespravedlnosti. Dále pořádá semináře a školení, vydává publikace o korupční tematice, vytváří analýzy a protikorupční projekty. Svojí činností se organizaci daří odhalovat korupční kauzy malého, ale i velkého rozsahu (Transparency International ČR, 2014c).

5 Projekty zahraniční spolupráce

Přestože převážná část aktivit organizovaných českou pobočkou TI se odehrává na území České republiky, část aktivit se soustředí i na zahraničí. V rámci světové sítě poboček TI se česká pobočka zapojuje do vzájemné výměny zkušeností a inovativních přístupů. Také se účastní projektů, které jsou realizované v rámci zahraničních programů, jako je právě Program transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Dále se jedná o programy např. v rámci Mezinárodního visegrádského fondu či Evropského úřadu pro boj proti podvodům (zkráceně OLAF) (Transparency International ČR, 2021g).

Projekty TI ČR jsou cílené zejména na země, kde je úroveň demokracie, právního státu a boje proti korupci horší než v České republice. Projekty, které jsou financované a zaštiťované Ministerstvem zahraničních věcí České republiky v rámci transformačního programu, jsou samozřejmě směřovány do prioritních zemí ministerstvem určených (Transparency International ČR, 2020g). Konkrétně se jedná o Arménii, Ukrajinu, Bosnu a Hercegovinu, Kosovo, Srbsko, Barmu neboli Myanmar a v neposlední řadě Vietnam. V těchto konkrétních zemích česká pobočka TI projekty již uskutečnila nebo se zde momentálně uskutečňují (Transparency International ČR, 2022b).

V rámci transformačního programu bylo českou pobočkou TI vytvořeno již 18¹⁵ projektů zahraniční spolupráce a další postupně přibývají. Většina z těchto projektů (14) se již uskutečnila a byla úspěšně uzavřena. Čtyři projekty ovšem stále probíhají, a proto k nim není dostupná potřebná dokumentace jako jsou např. závěrečné zprávy, dosažené výsledky, uskutečněné aktivity apod. (Transparency International ČR, 2022b).

V tabulce 3 je uveden chronologicky seřazený seznam projektů, které TI ČR v rámci zahraniční spolupráce a za podpory Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničí ČR uskutečnila, nebo které stále probíhají. Tyto projekty jsou následně představeny a na konci kapitoly je provedeno jejich srovnání.

¹⁵ Aktuální počet projektů zveřejněných na webových stránkách TI ČR k 10.4.2022.

Tabulka 3: Projekty zahraniční spolupráce TI ČR

Země	Název projektu	Doba trvání
Srbsko	Justice proti korupci	rok 2014
Ukrajina	Transparentnost financování politických stran	1.7.2014 – 31.12.2014
Bosna a Hercegovina	EZOZ – Edukace zadavatelů v oblasti zdravotnictví	rok 2016
Arménie	Ochrana whistleblowerů v Arménii	1. 1. 2018 – 31. 12. 2018
Kosovo	SEtting up Standards for TRAnsparent pre-election campaigns in Kosovo 2018 (SE.S.TRA)	1. 1. 2018 – 31. 12. 2018
Myanmar	Předávání protikorupčního know-how organizaci MATA v Myanmaru (MATA-TI)	1. 1. 2018 – 31. 12. 2018
Kosovo	Zprůhlednění financování politických stran Kosovské republiky – INTRO – PF2019	1. 1. 2019 – 31. 12. 2019
Srbsko	Index transparentnosti městských a státních firem v Srbsku a ČR	1. 1. 2019 – 31. 12. 2019
Myanmar	Protikorupční strategie pro myanmarskou občanskou společnost – ASPM 2020 (ASPM 2020)	1. 1. 2019 – 31. 12. 2020
Kosovo	Posilování institucí zajišťujících průhlednost financování politické scény v Kosovu	1. 1. 2020 – 31. 12. 2020
Srbsko	Podpora transparentnosti politických stran v Srbsku (OPPOFIN 2020)	1. 1. 2020 – 31. 12. 2020
Vietnam	Mobilizace občanské společnosti a boj proti korupci ve Vietnamu	1. 1. 2020 – 31. 12. 2020
Myanmar	Podpora, vymezení a ochrana prostoru pro činnost nevládních organizací omezujících korupci v Myanmaru v povolebních podmínkách	1. 1. 2021 – 31. 12. 2021
Srbsko	Férová a transparentní politická soutěž v Srbsku (FATRA)	1. 1. 2021 – 31. 12. 2021
Kosovo	Rozšiřování transparentnosti do financování politických stran v Kosovu	1. 1. 2021 – 31. 12. 2022*
Srbsko	Transparentní financování kampaní v Srbsku	1. 1. 2022 – 31. 12. 2022*
Vietnam	Podpora demokratizace ve Vietnamu skrze posilování dovedností s otevřenými daty	1. 1. 2021 – 31. 12. 2022*
Myanmar	Networkingové, vzdělávací a investigativní aktivity zajišťující vitální funkce občanských struktur v Myanmaru a mimo něj	1. 1. 2022 – 31. 12. 2022*

* projekt neukončen

Zdroj: Transparency International ČR (2022b), vlastní zpracování.

5.1 Arménie

V roce 2018 uskutečnila TI ČR v Arménii projekt pod názvem „*Ochrana whistleblowerů*“¹⁶ v Arménii“. Whistleblowingu se TI ČR věnuje již řadu let, během kterých nasbírala mnoho praktických zkušeností, které se rozhodla předat dál svým kolegům z TI Anticorruption centre v Arménii. Zatímco Arménie disponuje zákonem na ochranu whistleblowerů (na rozdíl od České republiky), chybí jim naše praktické zkušenosti. V České republice převažuje názor, že oznámit protiprávní jednání je povinností řádného občana, zatímco v Arménii převládá názor, že se jedná o donašečství. Právě toto všeobecné přesvědčení se TI ČR pokusila změnit. Tohoto cíle se snažila dosáhnout za pomoci sepsání příručky pro arménské whistleblowery, vyškolením odborníků, kteří by se tématu věnovali i nadále a předávali své znalosti dalším, čímž by byli schopni whistleblowery podpořit, a v neposlední řadě pomocí osvěty v podobě různých materiálů a informačního webu (Transparency International ČR, 2018b; 2019ch).

5.2 Ukrajina

TI ČR na Ukrajině v roce 2014 v rámci zahraniční spolupráce a Programu transformační spolupráce vytvořila projekt „*Transparentnost financování politických stran*“. Cílem projektu bylo vytvoření nového zákona, který by reguloval financování politických stran na Ukrajině (Transparency International ČR, 2015). Nejprve navštívil český expert Ukrajinu, kde zjišťoval současný stav a skutečnosti, které bude při tvorbě zákona potřeba vzít v úvahu. Následně byly ukrajinské straně poskytnuty materiály, které potřebovala k tvorbě zákona. Dále byly poskytnuty konzultace a proběhlo několik webových konferencí, při kterých došlo na sdílení rad a důležitých informací k dané problematice (Transparency International ČR, 2014e).

V rámci projektu navštívil Českou republiku expert ukrajinské pobočky TI, který se zde seznámil s úpravou problematiky financování politických stran dle českého právního řádu a slabinami této právní úpravy. Dále došlo ke sdílení informací, zkušeností a doporučení vhodných pro tvorbu nového zákona (Transparency International ČR, 2014a). Nakonec byl vytvořený návrh zákona představen vládním představitelům, veřejné a odborné společnosti,

¹⁶ TI pojmem whistleblower označuje osobu, která oznamuje protiprávní jednání či jinak závažný problém ohrožující veřejný zájem. Tímto problémem či protiprávním jednáním je samozřejmě i korupce. Tyto osoby, které skutečnost oznámí, často čelí odsouzení, vyhrožování, urážkám či jiným negativním jevům jako reakci za jejich čin. To může bránit snaze oznámení podat (Transparency International, 2020b).

čímž mělo následně dojít k jeho lehčímu přijetí a implementování (Transparency International ČR, 2014e).

5.3 Bosna a Hercegovina

V Bosně a Hercegovině byl TI ČR v rámci zahraniční spolupráce uskutečněn pouze jeden projekt v roce 2016. Jednalo se o projekt s názvem „*EZOZ – Edukace zadavatelů v oblasti zdravotnictví*“. Šlo o spolupráci mezi českou pobočkou TI a pobočkou TI v Bosně a Hercegovině. Projekt se zabýval protikorupčními standardy veřejných zakázek, a to konkrétně při nákupu zdravotnických přístrojů a vybavení do nemocnic (Transparency International ČR, 2016a). Při návštěvě Bosny a Hercegoviny byly definovány problematické aspekty při zadávání veřejných zakázek ve zdravotnictví, jako je např. problematika nákupu léčiv (konkrétně malý trh s dodávkami léku, vysoké ceny a dopad těchto problematických oblastí na pacienty) (Transparency International ČR, 2016b). Dále se v rámci projektu uskutečnil studijní pobyt v České republice, na kterém byly odborníkům z řad zadavatelů zakázek z Bosny a Hercegoviny předány informace a zkušenosti od zadavatelů, ale i dodavatelů veřejných zakázek do zdravotnictví (Transparency International ČR, 2016c).

Následně došlo k navržení doporučení pro praxi a pravidel, které by problematické aspekty při zadávání veřejných zakázek ve zdravotnictví omezily, a to včetně korupce mezi nemocnicemi a dodavateli (Transparency International ČR, 2017). Doporučení byla následně prezentována v rámci seminářů v Sarajevu a Banja Luce cílovým skupinám (Transparency International ČR, 2016a).

5.4 Kosovo

Do Kosova směřovaly v rámci rozvojové spolupráce a za podpory Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí ČR celkem čtyři projekty, které se věnovaly průhlednému financování politické scény. V roce 2018 se projekt nazvaný „*Setting up Standards for TRAnsparent pre-election campaigns in Kosovo 2018*“ věnoval vytvoření, propagaci a zavedení standardů transparentnosti financování, které v Kosovu chybí. Jedná se o projekt, na kterém spolupracovala TI ČR s kosovskou pobočkou TI/KDI (Kosovský demokratický institut) (Transparency International ČR, 2018e).

Standardy se začaly vytvářet během návštěvy české strany v Kosovu, při které došlo ke sdílení zkušeností a informací jak mezi zmiňovanými partnerskými organizacemi, tak i experty a nevládními kosovskými organizacemi, které se věnují transparentnosti volebních kampaní (Transparency International ČR, 2018c). Proběhla i návštěva kosovské strany v Praze, při které došlo k další výměně zkušeností s českými experty. Byly diskutovány rozdíly mezi financováním politických stran u nás a v Kosovu a mnoho dalších aktivit, které měly přispět k vytvoření požadovaných standardů (Transparency International ČR, 2018a). Standardy, které během projektu vznikly, jsou důležité pro umožnění dohledu široké veřejnosti nad politickým financováním.

Další projekt se v Kosovu uskutečnil následující rok 2019. Jednalo se projekt s názvem „*Zprůhlednění financování politických stran Kosovské republiky – INTRO – PF2019*“, který navázal na spolupráci mezi českou pobočkou TI a KDI/TI Kosovo (Transparency International ČR, 2019i). „*Tentokrát šlo o snahu zprůhlednit politické finance prostřednictvím podpory připomínkování volebních zákonů v Kosovu, a to na základě náročných parametrů volební legislativy v ČR*“ (Transparency International ČR, 2020j, s. 18). Nejprve vyjeli čeští experti z TI ČR do Kosova, kde proběhlo několik školení pro nevládní organizace a mladé lidi uvažující o kariéře v politice. Zejména se v rámci návštěvy v Kosovu uspořádala otevřená diskuse ohledně transparentnosti politických financí v Kosovu (Transparency International ČR, 2019e).

Na kosovské návštěvě byli také vybráni tři mladí lidé připravující se na kariéru v politice, kteří se zúčastnili letní školy v Praze, při které absolvovali mnoho workshopů a schůzek s experty věnujícími se politickému financování (Transparency International ČR, 2020c). Další projektové aktivity byly přerušeny předčasnými volbami v Kosovu, a to i z důvodu snahy vládní koalice o prosazení problematického volebního zákona, který by změnil systém financování politických stran. Tyto předčasné volby byly monitorovány a vznikl dokument, který představuje inovativní nástroje pro monitoring předvolebních kampaní v Kosovu (Transparency International ČR, 2019d; 2020j).

V roce 2020 bylo navázáno na předešlé projekty a spolupráci s kosovskou organizací KDI/TI projektem „*Posilování institucí zajišťujících průhlednost financování politické scény v Kosovu*“. Jak již samotný název napovídá, hlavní téma bylo stejné jako v předešlých letech. „*Cílem projektu bylo zvýšit transparentnost financování politických stran a kampaní v Kosovu na úroveň blízkou EU, a to prostřednictvím sdílené zkušenosti a dobré praxe institucionálního*

i občanského dohledu nad financováním politických stran a hnutí v Česku“ (Transparency International ČR, 2021h, s. 15). Dále bylo cílem navázat na práci s mladými lidmi z minulého roku. Plánované aktivity byli zasaženy pandemií covid-19, která neumožnila vyjet do Kosova. Proto se semináře a kulaté stoly musely uskutečnit pomocí online nástrojů na dálku (Transparency International ČR, 2021h).

Velkým úspěchem celého projektu, i přes potíže způsobené pandemií covid-19, bylo vydání hned dvou publikací, připravení několika strategických dokumentů a posílení kompetencí partnerské organizace KDI/TI, mimo jiné i navázáním nových kontaktů (Transparency International ČR, 2021h). První publikací, která v rámci projektu vyšla, je analýza, která srovnává dohledové instituce řešící financování politických stran v České republice a v Kosovu (Transparency International ČR, 2020e). Druhou publikací je analýza financování politických stran v Kosovu nesoucí název *'The purses' of parliamentary political parties – How do they stand financially*. Publikace vypovídá o historii nedostatečné dokumentace politického financování a nynější situaci (Transparency International ČR, 2020ch).

Posledním ještě neukončeným projektem pořádaným TI ČR v Kosovu je dvouletý projekt (konaný v letech 2021 a 2022) s názvem *„Rozšiřování transparentnosti do financování politických stran v Kosovu*“. I tento projekt navazuje na předešlé a snaží se o zlepšení neprůhledného politického financování v Kosovu, které je značně problematické a stále neodpovídá standardům Evropské unie. Opět se jedná o spolupráci s KDI/TI Kosovo. V roce 2021 proběhly předčasné volby do parlamentu a regionální volby, které byly opět monitorované. Během parlamentních voleb byla snaha získat od stran informace pomocí dotazníků, na které bohužel nepřišlo dostatek odpovědí. Tato skutečnost vypovídá o potřebě zasazovat se o transparentnost politického financování. U voleb regionálních byl zaznamenána větší snaha o transparentnost. To bylo nejspíše způsobené tím, že kandidáti byli jednotlivci, a ne strany a transparentnost byla z jejich strany vnímána jako výhoda (Transparency International ČR, 2021f).

I přes pandemickou situaci se tentokrát zástupcům TI ČR podařilo vycestovat do Kosova. Došlo na debatu u kulatého stolu spolu se zástupci Výboru pro dohled nad veřejnými financemi a Výboru pro rozpočet kosovského parlamentu. Probíraly se zejména doporučení pro novou novelu zákona o financování politických stran, která se v minulých letech nepodařila prosadit. Právě debata s politickými zástupci jako přímými účastníky zabývajícími se novelou mohla znamenat zlom. Dále byl uspořádán seminář pro nově získané partnery z řad některých

kosovských institucí, na kterém se hovořilo o doporučeních, která vzešla z komparace českého Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí, kosovské Centrální volební komise a Úřadu pro registraci a certifikaci politických hnutí. Poslední aktivitou bylo seznámení s výsledky monitoringu kampaní, které v roce 2021 proběhly. V roce 2022 by se v rámci aktivit měla uskutečnit cesta kosovských partnerů do ČR, která by měla být inspirací a předáním dalších zkušeností. Dále by se práce měla zaměřit na nová témata, která byla načata během návštěvy v Kosovu a která jsou zapotřebí řešit (Transparency International ČR, 2021b).

5.5 Srbsko

V Srbsku bylo českou pobočkou TI implementováno celkem pět projektů. To je nejvíce projektů, které byly v rámci zahraniční spolupráce TI ČR v jedné zemi uskutečněny. V roce 2014 zde byl za spolupráce srbské pobočky TI také realizován úplně první projekt v rámci zahraniční spolupráce „*Justice proti korupci*“. V rámci projektu došlo k posílení spolupráce mezi srbskou a českou justicí při výměně zkušeností v rámci návštěvy v České republice a v Srbsku. Zároveň byly srbské straně předány naše zkušenosti s nástroji pro odhalování a trestání korupce, čímž by mělo dojít k lepší vymahatelnosti protikorupčních nástrojů (Transparency International ČR, 2014b; 2015). V Srbsku sice existuje řada protikorupčních nástrojů, ale tyto nástroje nejsou v praxi efektivně využívány, což by sdílení zkušeností mělo změnit (Transparency International ČR, 2014d). Výstupem celého projektu pak bylo zpracování a zveřejnění dokumentu „*Justice proti korupci – nejlepší praxe*“ (Transparency International ČR, 2014b).

Následujícím projektem konaným v Srbsku v roce 2019 byl projekt s názvem „*Index transparentnosti městských a státních firem v Srbsku a ČR*“. Jednalo se o spolupráci mezi českou a srbskou pobočkou TI, která reagovala na jednu z největších překážek boje s korupcí v Srbsku, čímž je nízká transparentnost státem vlastněných podniků. S tímto problémem se v rámci projektu rozhodli bojovat pomocí vytvoření indexu, který by srovnával míru transparentnosti jednotlivých státem a městem vlastněných firem, a to jak v Srbsku, tak i v České republice. V rámci návštěvy srbské strany v České republice byla diskutována připravovaná metodologie výzkumu, které konkrétní podniky se do výzkumu zařadily a situace v obou zemích s danou problematikou spojená. Výsledkem projektu bylo vypracování metodiky pro srovnání míry transparentnosti firem, která je použitelná i pro další země (ne pouze Srbsko a Česko) a studie shrnující výsledky výzkumu (Transparency International ČR, 2019c; 2019f).

Spolupráce se srbskou pobočkou TI pokračovala i v roce 2020. Zvýšení transparentnosti financování politických stran v Srbsku bylo cílem projektu „*Podpora transparentnosti politických stran v Srbsku*“¹⁷ (Transparency International ČR, 2020f). Nejprve v rámci projektu došlo k vyhodnocení situace financování politických stran, načež česká strana vytvořila pro srbskou stranu publikaci „*Srovnávací analýza právního rámce pro financování stranických a volebních kampaní v Srbsku*“ (Transparency International ČR, 2021h). Jedná se o podklady, které popisují právní úpravu financování politických stran v Srbsku, a to na základě srovnávání zkušeností z voleb v České republice a Srbsku v roce 2020. Publikace popisuje odlišnosti a podobnosti v české a srbské legislativě upravující financování politických stran včetně některých problémů. V rámci publikace jsou navrženy i změny pro Srbsko, které by nalezené problémy vyřešily (Transparency International ČR, 2020a). Dále v rámci monitoringu volební kampaně vznikla publikace s názvem „*Transparentnost financování účastníků volební kampaně – během voleb a po nich*“. Jak již název napovídá, jedná se o publikaci, která představuje výsledky monitoringu předvolební kampaně do srbského parlamentu roku 2020. Tato publikace představuje první významný dokument svého druhu pro Srbsko, který může být podkladem pro zlepšení situace ve státě (Transparency International ČR, 2020i).

Projekt „*Férová a transparentní politická soutěž v Srbsku*“¹⁸ se zabýval férovou a transparentní politickou soutěží v zemi, a to za spolupráce srbské organizace TI. Jednalo se o reakci na přetrvávající problém nízké transparentnosti financování politických stran a identifikované problémy v rámci projektu „*Podpora transparentnosti politických stran v Srbsku*“ z předešlého roku 2020 (viz odstavec výše). Ve spolupráci s organizací Transparentnost Srbija byl vytvořen strategický dokument, který navrhoval konkrétní předpisy, řešící některé nedostatky ve stávajících předpisech. Tyto konkrétní navrhované předpisy byly určeny pro implementaci do novely zákona. Dále byly aktivity v rámci projektu věnovány srbské společnosti. Tyto aktivity společnosti přinesly informace pro lepší porozumění problému netransparentnosti financování politických kampaní, a to pomocí vytvořeného speciálního webu a sociálních sítí (Transparency International ČR, 2021a).

I poslední ještě neukončený projekt probíhající v letošním roce (2022) se opět zabývá otázkou transparentního financování politických kampaní a navazuje na dříve uskutečněné projekty v Srbsku a spolupráci s organizací Transparentnost Srbija. Srbsko stále nenaplnuje předpoklady

¹⁷ V použitých materiálech se projekt označuje i zkratkou OPPOFIN (OPen POLitical FINances – Open acces to information as a main vehicle for transparency of election campaigns in Serbia) (Transparency International ČR, 2020f).

¹⁸ V dokumentaci se lze setkat se zkráceným názvem projektu – FATRA.

pro transparentní financování politických stran, a to i přes požadavky různých institucí včetně Evropské unie. V Srbsku stále chybí veřejně dostupné informace o zdrojích financí pro politické strany, konkrétní právní předpisy umožňující jasný výklad a vymahatelnost apod. V rámci tohoto projektu jde zejména o prosazení právních předpisů, vyplňujících stávající nedostatky, které byly navrženy během projektu v minulém roce. Dále budou monitorovány volební kampaně všech voleb, které mají v roce 2022 v Srbsku proběhnout (parlamentní, prezidentské a komunální). V neposlední řadě se projekt pokusí téma politického financování dále šířit mezi širokou veřejnost (Transparency International ČR, 2022c).

5.6 Myanmar

V Myanmaru podnikla TI ČR v rámci zahraniční spolupráce a Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí ČR celkem 4 projekty. Jde o velký úspěch, jelikož se jedná o jedinou ze světové sítě poboček TI, která s touto zemí spolupracuje (Transparency International ČR, 2019h). Myanmar čelí mnoha překážkám včetně rozsáhlé korupce. Země sice má protikorupční zákon, ale ten pokrývá pouze postihování úplatkářství a je nutná jeho novelizace (Transparency International ČR, 2018d).

V roce 2018 se uskutečnil první z projektů s názvem „*Předávání protikorupčního know-how organizaci MATA v Myanmaru*“. Konkrétně se jednalo o spolupráci s Myanmar Alliance for Transparency and Accountability (dále jen „MATA“), která sdružuje nevládní organizace a snaží se v zemi bojovat s korupcí. Právě TI ČR jim s jejich prací chtěla v rámci projektu pomoci při návštěvě Myanmaru. Došlo k několika školením. První z nich se zabývalo konkrétními projevy a příklady korupce v zemi. V rámci dalšího školení byli účastníci z řad nevládních organizací pomocí poskytnutých materiálů a diskuse blíže seznámeni s teorií korupce a možnostmi jejího potlačování. Dále proběhlo několik kulatých stolů, u kterých byly diskutovány a předávány informace a zkušenosti ohledně korupce, transparentnosti a dalších témat s korupcí souvisejících. V závěru proběhla konference v Rangúnu za účasti poslanců federálního parlamentu a místních aktivistů. V rámci projektu byla určena i témata, kterým by bylo vhodné se v budoucnosti v rámci dalších projektů věnovat (Transparency International ČR, 2018d; 2019ch).

Následující projekt, který se v Myanmaru odehrál, nesl název „*Protikorupční strategie pro myanmarskou občanskou společnost – ASPM 2020*“. Jednalo se o dvouletý projekt, probíhající v letech 2019–2020, který se soustředil na nevládní sektor a tvorbu protikorupčního programu,

kterého by mohly myanmarské neziskové organizace využívat v boji proti korupci (Transparency International ČR, 2019g). Během prvního roku došlo k několika školením pro vládní úředníky, zástupce nevládních organizací a kulatému stolu v rámci návštěvy Myanmaru českou stranou. Během školení a kulatých stolů se řešila témata jako je CPI a jeho využitelnost, protikorupční odolnost těžebního sektoru¹⁹ a další (Transparency International ČR, 2019b). Jako největší úspěch prvního roku trvání projektu TI ČR označila týdenní pobyt zástupců organizace MATA v Praze, během kterého došlo k několika odborným debatám, výměně zkušeností s českými experty a návštěvě Ministerstva zahraničí ČR, kde byl projekt představen. Dále proběhla přednáška pro širokou českou veřejnost. (Transparency International ČR, 2019h, 2020j). Část práce byla zaměřená na tvorbu již zmiňovaného protikorupčního programu pro myanmarské nevládní organizace a došlo k navázání spolupráce se státní Protikorupční komisí (Transparency International ČR, 2020j).

Velkým úspěchem roku 2020 bylo v rámci projektu ustavení kontaktní skupiny, která má pomoci se vznikem první pobočky TI v Myanmaru. Došlo k monitoringu voleb, které se ten rok konaly. Tento monitoring musel však z důvodu pandemie covid-19 probíhat dálkově. K tomuto účelu byl na dálku vyškolen místní tým, tak aby se mohl monitoring úspěšně vykonat. Výsledkem byla závěrečná zpráva, která bohužel nebyla publikována z důvodu vojenského puče na začátku roku 2021 (Transparency International ČR, 2021h). Naopak se podařilo vydat příručku korupční strategie pro myanmarské nevládní organizace nazvanou „*Strategy for Civil Society Organizations Fighting the Corruption in Myanmar*“ (Transparency International ČR, 2020h).

V roce 2021 bylo navázáno na spolupráci s myanmarskými organizacemi projektem „*Podpora, vymezení a ochrana prostoru pro činnost nevládních organizací omezujících korupci v Myanmaru v povolebních podmínkách*“. Po vojenském puči na začátku roku 2021 došlo k značnému oslabení činnosti nevládních organizací. Hlavním cílem projektu tedy byla zejména podpora nevládních organizací a zmapování, jak je puč ovlivnil. Byly analyzovány korupční aspekty probíhajícího puče. Došlo na investigativní a advokační činnosti pomocí pravidelných konzultací o potřebách neziskových organizací. TI ČR se zapojila do evropských a národních advokačních aktivit. V rámci projektu se myanmarským organizacím podařilo během spolupráce pokračovat v jejich činnosti, zajistit jim odbornou a kapacitní podporu, a to vše za nestálé situace v zemi. Spustila se stránka informující o důležitých událostech od

¹⁹ Těžba nerostných surovin a dřeva je jednou z hlavních hospodářských aktivit v zemi (Transparency International ČR, 2019a).

vypuknutí převratu. V neposlední řadě došlo k navázání kontaktů s novými organizacemi v Myanmaru a zahraničními iniciativami podporujícími myanmarskou demokracii (Transparency International ČR, 2021e).

Posledním ještě neukončeným projektem v Myanmaru z roku 2022 je projekt „*Networkingové, vzdělávací a investigativní aktivity zajišťující vitální funkce občanských struktur v Myanmaru a mimo něj*“, který reaguje na vojenský převrat z roku 2021, od kterého dochází k úpadku demokracie a občanských práv. Mnoho expertů a aktivistů svoji činnost z důvodu převratu ukončilo (mnozí byli nuceni činnost ukončit, odejít do exilu), ale někteří zůstali, a právě s nimi chce v rámci projektu TI obnovit spolupráci z minulých let. Cílem projektu by mělo být další školení a podpora expertů na korupci, vytvoření spojení mezi experty, kteří zůstali v zemi a těmi, co odešli do exilu, advokační a informační činnost a vytvoření spojení pro sdílení informací se zahraničními podporovateli demokratických sil v Myanmaru. Aktivity by se měly odehrávat jak v online, tak off-line podobě. Bude se jednat např. o školení expertů, advokační činnost, meetingy, konference a stáž pro myanmarskou stranu v České republice (Transparency International ČR, 2022a).

5.7 Vietnam

Ve Vietnamu uskutečnila TI ČR hned dva projekty. První, který probíhal v roce 2020 s názvem „*Mobilizace občanské společnosti a boj proti korupci ve Vietnamu*“, byl již úspěšně ukončen (Transparency International ČR, 2020d). Druhým projektem, který stále probíhá (plánované ukončení je koncem roku 2022) je projekt z roku 2021 pod názvem „*Podpora demokratizace ve Vietnamu skrze posilování dovedností s otevřenými daty*“ (Transparency International ČR, 2021d).

Projekt „*Mobilizace občanské společnosti a boj proti korupci ve Vietnamu*“ si kladl za cíl posílit vietnamskou občanskou společnost, otevřené vládnutí a protikorupční experty. Do původně plánovaných aktivit, které vyžadovaly přítomnost české strany ve Vietnamu, zasáhla pandemie covidu-19, a proto nebylo možné zemi navštívit (Transparency International ČR, 2020b). Přes tyto neočekávané potíže se podařilo zorganizovat dvoudenní akci, která se zabývala tématem otevřeného vládnutí, v rámci níž došlo k předávání názorů a informací na téma otevřeného vládnutí a proběhl workshop pro občanskou společnost. Dále proběhly online tréninky a konzultace k posílení vietnamských protikorupčních expertů. V neposlední řadě

došlo k osvětě o otevřeném vládnutí, a to i pomocí vytvořeného didaktického videa (Transparency International ČR, 2021h).

Druhý, stále probíhající dvouletý projekt, nazvaný „*Podpora demokratizace ve Vietnamu skrze posilování dovedností s otevřenými daty*“, reaguje na poptávku novinářů a mediálních organizací, které chtějí pomocí otevřených dat přispět k lepší informovanosti vietnamské veřejnosti a získat tak nástroj, pomocí kterého by média mohla plnit svoji roli při odkrývání nejrůznějších kauz. Ve Vietnamu jsou média pod dohledem vládnoucí strany a slouží zejména k šíření propagandy. Nemohou tedy informovat či odhalovat nejrůznější kauzy včetně těch korupčních, což brání proti korupci účelně bojovat. Chybějící nezávislá média jsou také značnou překážkou pro fungující občanskou společnost. Dále projekt přispěje k digitální transformaci, o kterou stát usiluje. Tento proces má umožnit větší demokratizaci a otevřené vládnutí, ale při špatném provedení může mít i svá úskalí. O procesu digitalizace by měli novináři informovat a šířit tak osvětu mezi občany (Transparency International ČR, 2021d).

V prvním roce se podařilo několik úspěchů, i přes potíže způsobené pandemií covid-19 a novým vedením země, které využívalo pandemických opatření k pronásledování a zatýkání společensky aktivních lidí jako jsou právě novináři. Byla vydána příručka pro začínající nezávislé žurnalisty, která se věnuje tzv. open source intelligence a došlo k výměně zkušeností s otevřenými daty mezi předními českými a vietnamskými odborníky. Další aktivity budou následovat v druhém roce konání projektu (Transparency International ČR, 2021d).

5.8 Komparativní analýza přístupů k projektům zahraniční spolupráce

TI ČR provádí boj s korupcí mimo území naší země pomocí zahraniční spolupráce, v rámci které uskutečnila již řadu projektů v rozvojových a transformujících se státech. Tyto projekty jsou si v mnohém podobné a v některých aspektech se odlišují. Následující kapitola poskytuje srovnání těchto projektů a přístupů, které byly využity.

Témata, která jsou pro jednotlivé projekty vybírána, reflektují problémy a potřeby, které daná země má a na které je nutno se zaměřit v rámci protikorupčního boje. V určitých případech se jedná i o reakci na aktuální situaci v zemi probíhající, jako tomu je u myanmarského projektu „*Networkingové, vzdělávací a investigativní aktivity zajišťující vitální funkce občanských struktur v Myanmaru a mimo něj*“, který reagoval na vojenský převrat, který v zemi proběhl

(Transparency International ČR, 2022a). Jedná se tedy o záležitost pro jednotlivé země zcela individuální. Stejně tak i cíle jsou voleny na základě aktuálních potřeb dané země.

Pokud do jedné země směřovalo, nebo stále směřuje, v průběhu let více projektů, tak se jedná o projekty tematicky shodné či velmi podobné. V Kosovu byly všechny čtyři projekty zaměřeny na transparentní financování politické scény. V Myanmaru byly projekty zaměřené na občanskou společnost a nevládní organizace bojující s korupcí v zemi. Výjimku v tomto tvoří Vietnam a částečně Srbsko. Zatímco ve Vietnamu jsou oba projekty tematicky odlišné, tak v Srbsku se první dva projekty tematicky odlišují od zbylých třech, které jsou podobné a navazují na sebe. První projekt se zaměřoval na boj proti korupci za spolupráce s justicí, druhý projekt se snažil o transparentnost státem vlastněných podniků a zbylé tři na sebe navazující projekty se zaměřovaly na transparentnost financování politických stran.

Projekty mají v naprosté většině případů trvání jednoho roku, ale v posledních letech se objevují i projekty dvouleté. Jedná se o dva projekty konané v Evropě (Srbsko, Kosovo) a dva na asijském kontinentu (Vietnam, Myanmar). Pravděpodobně jde o reakci na naplánované aktivity a náročnost projektů, které vyžadují delší časovou dotaci než projekty z minulých let. Také může jít o reakci na stále probíhající globální pandemickou situaci, která vytváří méně předvídatelné prostředí a časté změny, které, jak se ukázalo, mohou ovlivnit naplánované aktivity, jako tomu bylo v případě projektů konaných v roce 2020 v Kosově, Vietnamu a Myanmaru.

Projekty jsou nejčastěji spoluprací mezi českou pobočkou TI a pobočkou TI v dané zemi. To, ale nebylo případem projektů v Myanmaru, kde TI svou pobočku nemá. Proto zde došlo k navázání kontaktů s místními nevládními organizacemi bojujícími proti korupci, zejména pak organizací MATA, která ostatní organizace sdružuje. I ve Vietnamu se nejednalo o spolupráci s pobočkou TI, ale o spolupráci s místními experty na dané téma a veřejností.

Náplní projektů je řada aktivit, které mají vést k dosažení cíle projektu. Jedná se o různá školení a edukativní činnosti, návštěvy zainteresovaných zemí, diskuse a vydávání publikací či různých dokumentů. Sdílení a předávání zkušeností nebo předávání informací a dobré praxe jsou aktivitami, které se vyskytují ve všech projektech. K předávání ale dochází různými způsoby, a to pomocí diskusí, školení, přednášek, kulatých stolů či workshopů.

Aktivitou, která se vyskytuje téměř u všech projektů, je návštěva dané země, kde projekt probíhá českou stranou a následně dochází, ale už v menší míře, k výjezdům druhé strany do ČR. K návštěvě české strany nedošlo v roce 2020 u projektů konaných v Kosovu, Vietnamu

a pravděpodobně i Myanmaru, a to z důvodů pandemie covidu-19. U projektu v Arménii nejsou dostatečné informace, zda k nějaké návštěvě došlo. Stejně tomu je u ještě neukončených projektů, kde jsou nedostatečné informace o všech aktivitách, které jsou plánovány, nebo které již proběhly. Ne zcela jasné je i zda proběhla návštěva Myanmaru v roce 2021 po vojenském puči.

V rámci návštěv druhé strany v ČR jsou bez ohledu na téma či cíle častými aktivitami diskuse na daná témata, sdílení informací a zkušeností. Dále jsou časté návštěvy institucí, které se daným tématem zabývají a mohou přispět předáním svých zkušeností k dosažení stanovených cílů. Zajímavou a jedinečnou návštěvou byl studijní pobyt tří mladých lidí, kteří usilují o kariéru v politice a v rámci kosovského projektu se v Praze zúčastnili letní školy, během které prošli několika workshopy a školeními (Transparency International ČR, 2020c). Přesto, že se i v jiných zemích (konkrétně Srbsku a Ukrajině) odehrávaly projekty na téma transparentnosti politického financování, tak aktivita letní školy proběhla pouze u kosovského projektu „*Zprůhlednění financování politických stran Kosovské republiky – INTRO – PF2019*“. Při myanmarské návštěvě v ČR v rámci projektu „*Protikorupční strategie pro myanmarskou občanskou společnost – ASPM 2020*“ byla jako ne zcela tradiční aktivita debata s širokou veřejností (Transparency International ČR, 2019h, 2020j). K tomu běžně nedochází, jelikož většina návštěv debatuje na daná témata s experty, pracovníky TI ČR či představiteli navštívených institucí.

Nejčastějším tématem projektů je transparentnost politických financí. Přehled všech projektů, zaměřených na toto téma je uveden v tabulce 4. Projekty jsou zde seřazeny chronologicky, podle toho, kdy probíhaly. Jedná se o jeden projekt uskutečněný na Ukrajině, čtyři v Kosovu a tři v Srbsku. Projekty konané v Srbsku a Kosovu věnují se tomuto tématu na sebe navazovaly. Často využívaly dokumentů, informací apod., které získaly či vytvořily v projektech předcházejících.

Tabulka 4: Projekty zaměřené na transparentnost financování politických stran

Země	Název projektu
Ukrajina	Transparentnost financování politických stran
Kosovo	SEtting up Standards for TRAnsparent pre-election campaigns in Kosovo 2018 (SE.S.TRA)
Kosovo	Zprůhlednění financování politických stran Kosovské republiky – INTRO – PF2019
Kosovo	Posilování institucí zajišťujících průhlednost financování politické scény v Kosovu
Srbsko	Podpora transparentnosti politických stran v Srbsku (OPPOFIN 2020)
Srbsko	Férová a transparentní politická soutěž v Srbsku (FATRA)
Kosovo	Rozšiřování transparentnosti do financování politických stran v Kosovu
Srbsko	Transparentní financování kampaní v Srbsku

Zdroj: Transparency International ČR (2022b), vlastní zpracování.

I když byly projekty tematicky podobné, využívaly jiných přístupů. Zatímco u ukrajinského projektu bylo s transparentností politických financí bojováno pomocí vytvoření návrhu zákona regulujícího toto financování, v Srbsku a Kosovu byly přístupy lehce odlišné (Transparency International ČR, 2015).

V srbském projektu „*Podpora transparentnosti politických stran v Srbsku*“ byl vytvořený dokument, který srovnával právní rámce politického financování, ale nabídl i způsoby, jak problém řešit (Transparency International ČR, 2021h). U dalšího projektu „*Férová a transparentní politická soutěž v Srbsku*“ šlo o vytvoření strategického dokumentu s návrhem konkrétních předpisů (Transparency International ČR, 2021a). Tedy šlo o něco podobného jako na Ukrajině, ale ne zcela. U posledního srbského projektu zaměřeného na toto téma šlo o prosazování předpisů navržených během předešlého projektu (Transparency International ČR, 2022c).

I kosovský projekt „*SEtting up Standards for TRAnsparent pre-election campaigns in Kosovo 2018*“ bojoval s danou problematikou pomocí tvorby a zavedení standardů transparentnosti financování (Transparency International ČR, 2018e). Následující projekt „*Zprůhlednění financování politických stran Kosovské republiky – INTRO – PF2019*“ řešil problém pomocí připomínkování kosovských volebních zákonů (Transparency International ČR, 2019i; 2020j). Projekt „*Posilování institucí zajišťujících průhlednost financování politické scény v Kosovu*“

usiloval o větší transparentnost pomocí vytvoření občanského dohledu nad financemi (Transparency International ČR, 2021h). Poslední neukončený projekt „*Rozšiřování transparentnosti do financování politických stran v Kosovu*“ využíval zejména monitoringu a debat s politickými zástupci (Transparency International ČR, 2021f).

Řada aktivit byla implementována v rámci všech výše zmíněných projektů. Jednalo se zejména o diskuse nad tématem a cíli, sdílení zkušeností a informací. V rámci dvou projektů v Kosovu a dvou Srbsku byly monitorovány volby, které zde zrovna probíhaly. Z monitoringu byly vyvozené výsledky, které byly vždy buď prezentovány nebo shrnuty v rámci publikací. U ukrajinského projektu, který se také zabýval transparentním financováním k monitoringu nedošlo, jelikož to ani nebylo cílem projektu. Všechny projekty byly spoluprací s pobočkami TI v daných zemích. U všech projektů (až na projekty neukončené), byla výstupem nějaká publikace, strategický dokument, či v případě Ukrajiny návrh zákona.

K monitoringu voleb došlo i u myanmarského projektu „*Protikorupční strategie pro myanmarskou občanskou společnost – ASPM 2020*“, přestože se nejednalo o projekt, který by byl zaměřený na transparentnost financování politických stran, ale na občanskou společnost a korupci. Aktivita monitoringu se tedy vyskytla i u tematicky jinak zaměřeného projektu, jelikož to bylo v dané zemi a za dané politické situace považováno za žádoucí. Projekt jinak využil přístupu tvorby protikorupčního programu a jeho následné využití nevládními organizacemi (Transparency International ČR, 2019g; 2021h).

Následující projekty byly také zaměřené na občanskou společnost a korupci. Myanmarský projekt „*Podpora, vymezení a ochrana prostoru pro činnost nevládních organizací omezujících korupci v Myanmaru v povolebních podmínkách*“ opět spolupracoval s místními organizacemi, bojujícími proti korupci. Z důvodu puče byl přístup jiný a šlo o podporu těchto organizací (Transparency International ČR, 2021e). I další myanmarský (neukončený) projekt „*Networkingové, vzdělávací a investigativní aktivity zajišťující vitální funkce občanských struktur v Myanmaru a mimo něj*“ opět volil formu přístupu podpory korupčních expertů a organizací, které se potýkají s represí nového režimu (Transparency International ČR, 2022a). Stejně tak vietnamský projekt nazvaný „*Mobilizace občanské společnosti a boj proti korupci ve Vietnamu*“ se zabýval korupcí a občanskou společností, a to pomocí posilování korupčních expertů a občanské společnosti pomocí edukace (Transparency International ČR, 2020b).

Korupční tematikou se zabýval srbský projekt „*Justice proti korupci*“ a myanmarský „*Předávání protikorupčního know-how organizaci MATA v Myanmaru*“. Zatímco v Srbsku byl

zvolen přístup výměny zkušeností s praktickým využitím protikorupčních nástrojů mezi českou a srbskou justicí, v Myanmaru byly vyměňovány zkušenosti a znalosti v boji proti korupci mezi TI ČR a organizací MATA (Transparency International ČR, 2014b; 2015; 2018d; 2019ch).

Srbský projekt „*Index transparentnosti městských a státních firem v Srbsku a ČR*“ se zabýval transparentností, ale ne transparentností financování politických stran, nýbrž státem vlastněných podniků. V rámci projektu byl vytvořen unikátní index, který dokáže srovnávat míru transparentnosti. Index byl vytvořen na základě diskuse a společné práci na metodologii v rámci probíhající spolupráce (Transparency International ČR, 2019c; 2019f).

Projekt „*Podpora demokratizace ve Vietnamu skrze posilování dovedností s otevřenými daty*“ byl tematicky odlišný od ostatních projektů TI ČR v rámci zahraniční spolupráce. Aktivity, které zatím u neukončeného projektu proběhly, jsou podobné jako v jiných projektech – byla vydána příručka a došlo k výměně zkušeností s odborníky, kteří usilují o využití otevřených dat pro lepší informování veřejnosti (Transparency International ČR, 2021d). Tematicky naprosto odlišným projektem od všech ostatních byl i srbský projekt „*EZOZ – Edukace zadavatelů v oblasti zdravotnictví*“. Přesto, že byl projekt tematicky odlišný, obsahoval aktivity, které lze nalézt i v jiných projektech. TI ČR navštívila Bosnu a Hercegovinu a proběhl i studijní pobyt pro odborníky v ČR. Stejně jako v jiných projektech, i zde byly předány české zkušenosti a informace, které vedly k navrhnutí doporučení a pravidel pro praxi a jejich představení v Bosně a Hercegovině (Transparency International ČR, 2016a; 2016b; 2016c; 2017). Jediný projekt uskutečněný v Arménii „*Ochrana whistleblowerů v Arménii*“, byl tematicky také odlišným, ale i zde byly použity aktivity, které se objevují i v jiných projektech. Došlo ke sdílení české zkušenosti s danou problematikou, byly vyškolení odborníci na dané téma a vyšla příručka o dané problematice. Dále byly poskytnuty materiály a web sloužící k osvětě veřejnosti (Transparency International ČR, 2018b; 2019ch).

Všechny projekty byly uskutečněny v rámci Programu transformační spolupráce, a to pod záštitou Ministerstva zahraničních věcí ČR. V rámci projektů dochází vždy k předání určitých specifických zkušeností, kterými jako země disponujeme, nebo kterých nabyla Transparency International během let svého působení. Tyto projekty se shodují s tematickými prioritami transformačního programu. V Myanmaru a Vietnamu došlo k posílení občanské společnosti. Projekty zaměřené na transparentnost politických financí usilují a rovnou politickou participaci a spravedlnost. Vietnamský projekt „*Podpora demokratizace ve Vietnamu skrze posilování dovedností s otevřenými daty*“ usiluje o lepší přístup k informacím. Projekty se

dotýkají i témat jako je ochrana a podpora základních lidských práv, podpora veřejné participace a nediskriminace.

Na závěr lze konstatovat, že žádný projekt není pro danou zemi určen ke slepému následování toho, co se naučili, či k čemu dospěli. Jde o snahu pomoci, podpořit, inspirovat či edukovat a tím bojovat s korupcí. To, jak s nabytými zkušenostmi budou spolupracující organizace, země či jednotlivci dále nakládat záleží jenom na nich. TI ČR nabízí cestu, kterou je možné se vydat.

Závěr

První otázkou, na kterou se snaží tato práce odpovědět, je, jaké faktory vedou v rozvojových zemích ke korupci. Přesto, že se korupce vyskytuje ve všech zemích světa, tak právě země rozvojové jsou tímto jevem zasaženy ve větší míře nežli země rozvinuté. Faktorů, které mohou tuto skutečnost vysvětlit, bylo identifikováno hned několik.

V těchto zemích převládají tradiční úzké svazky mezi rodinou, klany, kastami či kmeny, které jsou vhodné pro utajování korupčních sítí, a proto se zde korupci velmi daří. Korupční vztahy zde byly nastavené již v průběhu dekolonizace a stále přetrvávají. Úředníci jsou zde vysoce úplatní a využívají nedostatečného právního ošetření korupce. Neschopná a nefunkční vláda je dalším faktorem přispívajícím ke korupci v rozvojových zemích. Stejně tak nedostatečná globalizace a ekonomická svoboda přispívají ke korupci v zemi. Dalším faktorem je vysoká míra chudoby, při které se korupce objevuje častěji než při míře nižší. Je zde rozšířená politická korupce, z důvodu politické nestability, která vytváří korupční prostředí.

Důsledky, které korupce v rozvojových zemích způsobuje, byly druhou otázkou, na kterou práce odpovídá. Stejně jako v jiných zemích, i zde korupce značně ovlivňuje veřejné finance. Občané v rozvojových zemích bývají na těchto veřejných financích značně závislí, a v případě, kdy se jim jich nedostává musí vynaložit peníze ze svého či danou službu nemohou využít. To vede k zvětšování už tak vysoké nerovnosti mezi chudými a bohatými a růstu chudoby. Růst chudoby jako následek korupce a nedostatečných veřejných financí sekundárně ovlivňuje zdraví, vzdělání a zvyšuje zranitelnost vůči neočekávaným událostem. V rozvojových zemích je pak korupcí ohroženo zejména fyzické zdraví z důvodu špatného přístupu ke zdravotním službám.

Neschopnost vlád rozvojových zemí využívají těžební společnosti, které pomocí nedokonalých kontraktů a nedostatku vládní kontroly, okrádají země o jejich nerostné bohatství a příjmy z něj. Korupce v politice pak podkopává demokratizační procesy v zemi, vznikající demokratické instituce a důvěru v ně, negativně ovlivňuje volby a snižuje důvěru občanů ve vládu. I soudnictví je často zasaženo korupcí, a proto je zde problém dovolání se práva. V nemalé míře se lze setkat s korupcí, která byla do rozvojové země dovezena nadnárodními společnostmi, které usilují o místo na místním trhu pomocí úplatků. Celkově pak korupce vede až ke snížení ekonomického růstu země a zvýšení růstu šedé ekonomiky. Nakonec je důležité zmínit negativní vliv korupce na rozvojovou a humanitární pomoc do zemí směřující.

Poslední otázkou, na kterou práce odpovídá, bylo popsání a následné porovnání jednotlivých intervencí, které česká pobočka TI v rámci zahraniční spolupráce v boji proti korupci využívá. Projekty TI ČR v rozvojových a transformujících se zemích, které bojují s korupcí, se ve více ohledech odlišují, nežli se podobají. Pokud jde o tematicky podobné projekty, tak cílů je dosahováno pomocí odlišných přístupů, ale aktivity si jsou mnohdy podobné. Nejčastějším tématem, které se řešilo ve třech různých zemích, byla transparentnost financování politických stran. Co mají ale projekty často podobné, jsou aktivity, které slouží k dosažení cíle. Zejména je pak časté sdílení zkušeností, informací, edukace a vzájemné návštěvy zemí, při kterých dochází k diskusím, seminářům, konferencím a kulatým stolům. Alespoň jednu z těchto aktivit lze nalézt u všech projektů. Jestliže do země směřovalo více projektů, tak se většinou jednalo o projekty tematicky velmi podobné a často na sebe i navazovaly. Co se týče doby trvání, tak až na pár výjimek se jedná o projekty jednoleté. Nakonec jde v projektech o spolupráci v rámci TI ČR a pobočky TI v dané zemi. I zde je pár výjimek, ale ty jsou odpovědí na chybějící pobočku v zemi či cíl projektu.

Seznam použité literatury

Achim, M. V., Văidean, V. L. a Borlea, S. N., 2020. Corruption and health outcomes within an economic and cultural framework. *The European journal of health economics*, 21(2), 195-207.

Alesina, A. a Weder, B., 2002. Do corrupt governments receive less foreign aid?. *American Economic Review*, 92(4), 1126-1137.

Bílková, V., 2010. Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky. *Česká zahraniční politika v roce*, 324-36.

Bílková, V. a Matějková, Š., 2010. Human Rights in the Czech Foreign Policy. In: Kořan, M. (Ed.). *Czech foreign policy in 2007-2009: analysis*. Ústav mezinárodních vztahů, vvi.

Burian, M., 1999. Korupce ve světě. In: Frič, P. *Korupce na český způsob*, Praha: G plus G.

David, V. a Nett, A., 2007. *Korupce v právu mezinárodním, evropském i českém*, Praha: C.H. Beck.

Frič, P. a Kabele, J., 1999. Korupce jako sociální fenomén. In: Frič, P. *Korupce na český způsob*, Praha: G plus G.

Galtung, F., Shacklock, A., Connors, M. C. a Sampford, C. (Eds.), 2013. *Measuring corruption*. Ashgate Publishing, Ltd..

Gupta, S., Davoodi, H. a Alonso-Terme, R., 2002. Does corruption affect income inequality and poverty?. *Economics of governance*, 3(1), 23-45.

Hassan, H., 2022. Social Implications of Corruption in Developing Countries: Case Study of Pakistan and India. *Central European Journal of Public Policy*.

Hulinský, P., 2008. *Aktuální otázky trestněprávní ochrany společnosti před korupcí*, Praha: Police history.

Chetwynd, E., Chetwynd, F. a Spector, B., 2003. Corruption and poverty: A review of recent literature. *Management Systems International*, 600, 5-16.

Chmelík, J., 2003. *Pozornost, úplatek a korupce*, Praha: Linde, Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví.

Chmelík, J. a Tomica, Z., 2011. *Korupce a úplatkářství: [charakteristika, způsoby páchaní, právní aspekty, postupy při vyšetřování, protikorupční opatření, mezinárodní dokumenty]*, Praha: Linde Praha.

Isopi, A. a Mattesini, F., 2010. Aid and corruption: Do donors use development assistance to provide the “right” incentives. In *AidData Conference, University College, Oxford, March* (pp. 22-25).

Kimeu, S., 2014. Corruption as a challenge to global ethics: the role of Transparency International, *Journal of Global Ethics*, 10(2), 231-237.

Leite, M. C. a Weidmann, J., 1999. *Does mother nature corrupt? Natural resources, corruption, and economic growth*. International Monetary Fund.

Mauro, P., 1998. Corruption and the composition of government expenditure. *Journal of Public economics*, 69(2), 263-279.

MZV ČR, 2015a. *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/1610424/Koncepce_podpory_lidskych_prav_a_transformacni_spoluprace_.pdf

MZV ČR, 2015b. *Metodická příručka Programu transformační spolupráce*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/1610427/Program_transformacni_spoluprace.pdf

MZV ČR, 2015c. *Program transformační spolupráce*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/index.html

MZV ČR, 2019. *Koncepce zahraniční politiky ČR*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/index.html

MZV ČR, 2022. *Prioritní země a projekty transformační spolupráce*. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Praha, 2010 [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/prioritni_zeme_a_projekty_transformacni/index.html

Ndikumana, L., 2006. Corruption and pro-poor growth outcomes: evidence and lessons for African countries. Working Paper Series No. 120, Political Economy Research Instituted.

Negin, V., Abd Rashid, Z. a Nikopour, H., 2010. The causal relationship between corruption and poverty: A panel data analysis.

Nye, J. S., 1967. *Corruption and political development A cost-benefit analysis*. In: Heidenheimer, A. J., Johnston, M., 1990. *Political Corruption. A Handbook*. New Brunswick: Transaction Publishers. Překlad dle: Volejníková, J., 2007. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*, [Praha]: Profess Consulting.

Okada, K. a Samreth, S., 2012. The effect of foreign aid on corruption: A quantile regression approach. *Economics letters*, 115(2), 240-243.

Olken, B. A., Pande, R. 2012. Corruption in Developing Countries. *Annual Review of Economics* 4(1), 479–509.

Remešová, B. M., 2017. Je rozvojová pomoc efektivní?.

Rumyantseva, N. L., 2005. Taxonomy of corruption in higher education. *Peabody Journal of Education*, 80(1), 81-92.

Shabbir, M. S., Abbas, M., Aman, Q., Ali, R. a Orangzeb, K., 2019. Poverty Reduction Strategies. Exploring the link between Poverty and Corruption from less developed countries. *Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valore*, 6(2).

Shabbir, G. a Anwar, M., 2007. Determinants of Corruption in Developing Countries. *The Pakistan Development Review*, 46(4), 751-64.

Shera, A., Dosti, B. a Grabova, P., 2014. Corruption impact on Economic Growth: An empirical analysis, *Journal of Economic Development, Management, IT, Finance, and Marketing*, 6(2), 57-77.

Svensson, J., 2005. Eight questions about corruption. *Journal of economic perspectives*, 19(3), 19-42.

Štička, M., 2008. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*, Praha: Transparency International - Česká republika.

Tavares, J., 2003. Does foreign aid corrupt?. *Economics Letters*, 79(1), 99-106.

Transparency International. 2004. *Global Corruption Report 2004: Political corruption*. London: Pluto Press.

Transparency International. 2020a. *Mission, Vision, Values – The Organisation* [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/the-organisation/mission-vision-values>

Transparency International, 2020b. *Whistleblowing - Our priorities* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/our-priorities/whistleblowing>

Transparency International. 2021a. *2021 Corruption Perception Index – Explore the results* [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: https://www.transparency.org/en/cpi/2021?gclid=CjwKCAjwopWSBhB6EiwAjxmqDaytdZfKRJASn5ej3XgjgeuI07TYBeXHYuPTDbfsLx8gjS8bjMJFBoCOI8QAvD_BwE

Transparency International. 2021b. *Corruption Perception Index 2021* [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: https://images.transparencycdn.org/images/CPI2021_Report_EN-web.pdf

Transparency International. 2021c. *Corruption Perception Index 2021: Frequently Asked Questions* In: 2021 Corruption Perception Index – Explore the results: CPI 2021 Methodology [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: <https://images.transparencycdn.org/images/CPI-2021-Methodology.zip>

Transparency International. 2021d. *Corruption Perception Index 2021: Short Methodology Note* In: 2021 Corruption Perception Index – Explore the results: CPI 2021 Methodology [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: <https://images.transparencycdn.org/images/CPI-2021-Methodology.zip>

Transparency International. 2021e. *Map and index* In: 2021 Corruption Perception Index – Explore the results: Full 2021 Materials [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: https://images.transparencycdn.org/images/CPI2021_Mapindex_EN.pdf

Transparency International. 2021f. *The Secretariat* In: The Organisation [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/the-organisation/the-secretariat>

Transparency International ČR. 2011. *Co je to korupce - Transparency International*. [online]. [Cit. 31.1.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/korupce/>

Transparency International ČR. 2014a. *Expert Transparency International Ukrajina v České republice* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/expert-transparency-international-ukrajina-v-ceske-republice/>

Transparency International ČR. 2014b. *Justice proti korupci* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/justice-proti-korupci/>

Transparency International ČR. 2014c. *Kdo jsme* [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/kdo-jsme/>

Transparency International ČR. 2014d. *Srbsko otevírá kapitolu 23* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/srbsko-otevira-kapitolu-23/>

Transparency International ČR. 2014e. *Transparentnost financování politických stran* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/transparentnost-financovani-politickyh-stran/>

Transparency International ČR. 2015. *Výroční zpráva 2014* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Transparency-International-%C4%8Cesk%C3%A1-republika-2014.pdf>

Transparency International ČR. 2016a. *EZOZ – Edukace zadavatelů v oblasti zdravotnictví* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/ezoz-edukace-zadavatelu-v-oblasti-zdravotnictvi/>

Transparency International ČR. 2016b. *Pracovní cesta zástupců TI CZ do TI Bosna a Hercegovina*. [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/pracovni-cesta-zastupcu-ti-cz-do-ti-bosna-a-hercegovina/>

Transparency International ČR. 2016c. *Veřejné zakázky ve zdravotnictví jako téma studijního pobytu delegace z Bosny a Hercegoviny*. [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/verejne-zakazky-ve-zdravotnictvi-jako-tema-studijniho-pobytu-delegace-z-bosny-a-hercegoviny/>

Transparency International ČR. 2017. *Výroční zpráva 2016* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Transparency-International-%C4%8Cesk%C3%A1-republika-2016.pdf>

Transparency International ČR. 2018a. *Brífink a kulatý stůl s KDI v Praze* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/brifink-a-kulaty-stul-s-kdi-v-praze/>

Transparency International ČR. 2018b. *Ochrana whistleblowerů v Arménii*. [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/ochrana-whistlebloweru-v-armenii/>

Transparency International ČR. 2018c. *Pracovní návštěva zástupců TI ČR v KDI/TI Kosovo* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/pracovni-navsteva-zastupcu-ti-cr-v-kdi-ti-kosovo/>

Transparency International ČR. 2018d. *První cesta do Myanmaru: zahájení intenzivního protikorupčního programu* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/prvni-cesta-do-myanmaru-zahajeni-intenzivniho-protikorupcniho-programu/>

Transparency International ČR. 2018e. *SEtting up Standards for TRAnsparent pre-election campaigns in Kosovo 2018* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/sestra/>

Transparency International ČR. 2019a. *Asijský Myanmar je nám v Česku blíže než si myslíme* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/asijsky-myanmar-je-nam-v-cesku-blize-nez-si-myslime/>

Transparency International ČR. 2019b. *Barmské dny – jaro 2019* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/barmske-dny-jaro-2019/>

Transparency International ČR. 2019c. *Index transparentnosti městských a státních firem v Srbsku a ČR* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/soes-and-moes-transparency-index/>

Transparency International ČR. 2019d. *Innovations of monitoring methods for election campaigns in Kosovo* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/innovations-of-monitoring-methods-for-election-campaigns-in-kosovo/>

Transparency International ČR. 2019e. *Jak je důležité mít finance od státu vázané na strany v parlamentu* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/jak-je-dulezite-miti-finance-od-statu-vazane-na-strany-v-parlamentu/>

Transparency International ČR. 2019f. *Jak zkoumat státem vlastněné společnosti česko-srbskou optikou* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/jak-zkoumat-statem-vlastnene-spolecnosti-cesko-srbskou-optikou/>

Transparency International ČR. 2019g. *Protikorupční strategie pro myanmarskou občanskou společnost – ASPM 2020* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/antikorupcni-strategie-pro-myanmarskou-obcanskou-spolecnost-aspm-2020/>

Transparency International ČR. 2019h. *Studijní pobyt zástupců myanmarské občanské společnosti v Praze* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/studijni-pobyt-zastupcu-myanmarske-obcanske-spolecnosti-v-praze/>

Transparency International ČR. 2019ch. *Výroční zpráva 2018* [online]. [Cit. 27.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/2019/07/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Transparency-International-%C4%8Cesk%C3%A1-republika-2018.pdf>

Transparency International ČR. 2019i. *Zprůhlednění financování politických stran Kosovské republiky – INTRO – PF2019* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/zpruhledneni-financovani-politickych-stran-kosovske-republiky/>

Transparency International ČR. 2020a. *Comparative Analyses of the Legal Framework for Party and Election Campaign Finance in the Republic of Serbia* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/comparative-analyses-of-the-legal-framework-for-party-and-election-campaign-finance-in-the-republic-of-serbia/>

Transparency International ČR. 2020b. *Jana Stehnová: Vlivem pandemie nám paradoxně přibylo práce, obzvlášť té, která není vidět* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/jana-stehnova-vlivem-pandemie-nam-paradoxne-pribylo-prace-obzvlast-te-ktera-neni-videt/>

Transparency International ČR. 2020c. *Kosovská cesta k předčasným volbám* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/kosovska-cesta-k-predcasnym-volbam/>

Transparency International ČR. 2020d. *Mobilizace občanské společnosti a boj proti korupci ve Vietnamu* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/mobilizace-obcanske-spolecnosti-a-boj-proti-korupci-ve-vietnamu/>

Transparency International ČR. 2020e. *Office for oversight of funding of parties in Republic of Kosovo and Czech Republic* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/office-for-oversight-of-funding-of-parties-in-republic-of-kosovo-and-czech-republic/>

Transparency International ČR. 2020f. *Podpora transparentnosti politických stran v Srbsku* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/podpora-transparentnosti-politickyh-stran-v-srbsku/>

Transparency International ČR. 2020g. *Priority a témata české pobočky Transparency International 2020/2021*. [online]. [Cit. 4.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/priority-a-temata-ceske-pobocky-transparency-international-2020-2021/>

Transparency International ČR. 2020h. *Strategy for Civil Society Organizations Fighting the Corruption in Myanmar* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/strategy-for-civil-society-organizations-fighting-the-corruption-in-myanmar/>

Transparency International ČR. 2020ch. *'The purses' of parliamentary political parties How do they stand financially* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/the-pursesof-parliamentary-political-parties-how-do-they-stand-financially/>

Transparency International ČR. 2020i. *Transparency of Financing of Election Campaign Participants – During and After Elections* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/transparency-of-financing-of-election-campaign-participants-during-and-after-elections/>

Transparency International ČR. 2020j. *Výroční zpráva 2019* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/2020/06/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Transparency-International-%C4%8Cesk%C3%A1-republika-2019.pdf>

Transparency International ČR. 2021a. *Férová a transparentní politická soutěž v Srbsku* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/ferova-a-transparentni-politicka-soutez-v-srbsku/>

Transparency International ČR. 2021b. *Kosovo má po dlouhé době stabilní vládu, která plánuje novelizaci zákona o financování politických stran* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/kosovo-ma-po-dlouhe-dobe-stabilni-vladu-ktera-planuje-novelizaci-zakona-o-financovani-politickych-stran/>

Transparency International ČR. 2021c. *Nestrannost a transparentní financování* [online]. [Cit. 3.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/kdo-jsme/transparentni-financovani/>

Transparency International ČR. 2021d. *Podpora demokratizace ve Vietnamu skrze posilování dovedností s otevřenými daty* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/podpora-demokratizace-ve-vietnamu-skrze-posilovani-dovednosti-s-otevrenymi-daty/>

Transparency International ČR. 2021e. *Podpora, vymezení a ochrana prostoru pro činnost nevládních organizací omezujících korupci v Myanmaru v povolebních podmínkách* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/podpora-vymezeni-a-ochrana-prostoru-pro-cinnost-nevladnich-organizaci-omezujicich-korupci-v-myanmaru-v-povolebnich-podminkach/>

Transparency International ČR. 2021f. *Rozšiřování transparentnosti do financování politických stran v Kosovu* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/rozsirovani-transparentnosti-do-financovani-politickych-stran-v-kosovu/>

Transparency International ČR. 2021g. *Téma: Zahraniční spolupráce*. [online]. [Cit. 4.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/co-delame/zahranicni-spoluprace/>

Transparency International ČR. 2021h. *Výroční zpráva 2020* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/2021/07/Vyrocní-zpráva-Transparency-International-Ceska-republika-2020.pdf>

Transparency International ČR. 2022a. *Networkingové, vzdělávací a investigativní aktivity zajišťující vitální funkce občanských struktur v Myanmaru a mimo něj* [online]. [Cit. 29.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/networkingove-vzdelavaci-a->

[investigativni-aktivity-zajistujici-vitalni-funkce-obcanskych-struktur-v-myanmaru-a-mimo-nej/](#)

Transparency International ČR. 2022b. *Projekty–Zahraniční spolupráce*. [online]. [Cit. 10.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/kauzy-a-projekty/?tifilter-topic=zahranicni-spoluprace&tifilter-type=project>

Transparency International ČR. 2022c. *Transparentní financování kampaní v Srbsku* [online]. [Cit. 28.4.2022]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/projekty/transparentni-financovani-kampani-v-srbsku/>

Treisman, D., 2000. The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of public economics*, 76(3), 399-457.

Ugur, M., & Dasgupta, N. (2011). Evidence on the economic growth impacts of corruption in low-income countries and beyond: a systematic review. *University of London, EPPI-Centre*.

Van Doyle, P.C., 1999. Boj proti korupci: způsoby a stanoviska. In: Van Doyle, P. C., Adamoli, S., Levai, M., Laitinen, A. *Boj proti korupci*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Volejníková, J., 2006. *Možnosti hodnocení a měření korupce jako ukazatele kvality správy*.

Volejníková, J., 2007. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*, Praha: Profess Consulting.

Vymětal, P., 2005. *Náklady a důsledky korupce The Costs and Consequences of Corruption*. [online]. [Cit. 13.2.2022]. Dostupné z: https://www.vsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf

Vymětal, P., 2006. Typologie korupce. In: Dančák, B., Hloušek, V. a Šimíček, V. *Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii*, Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

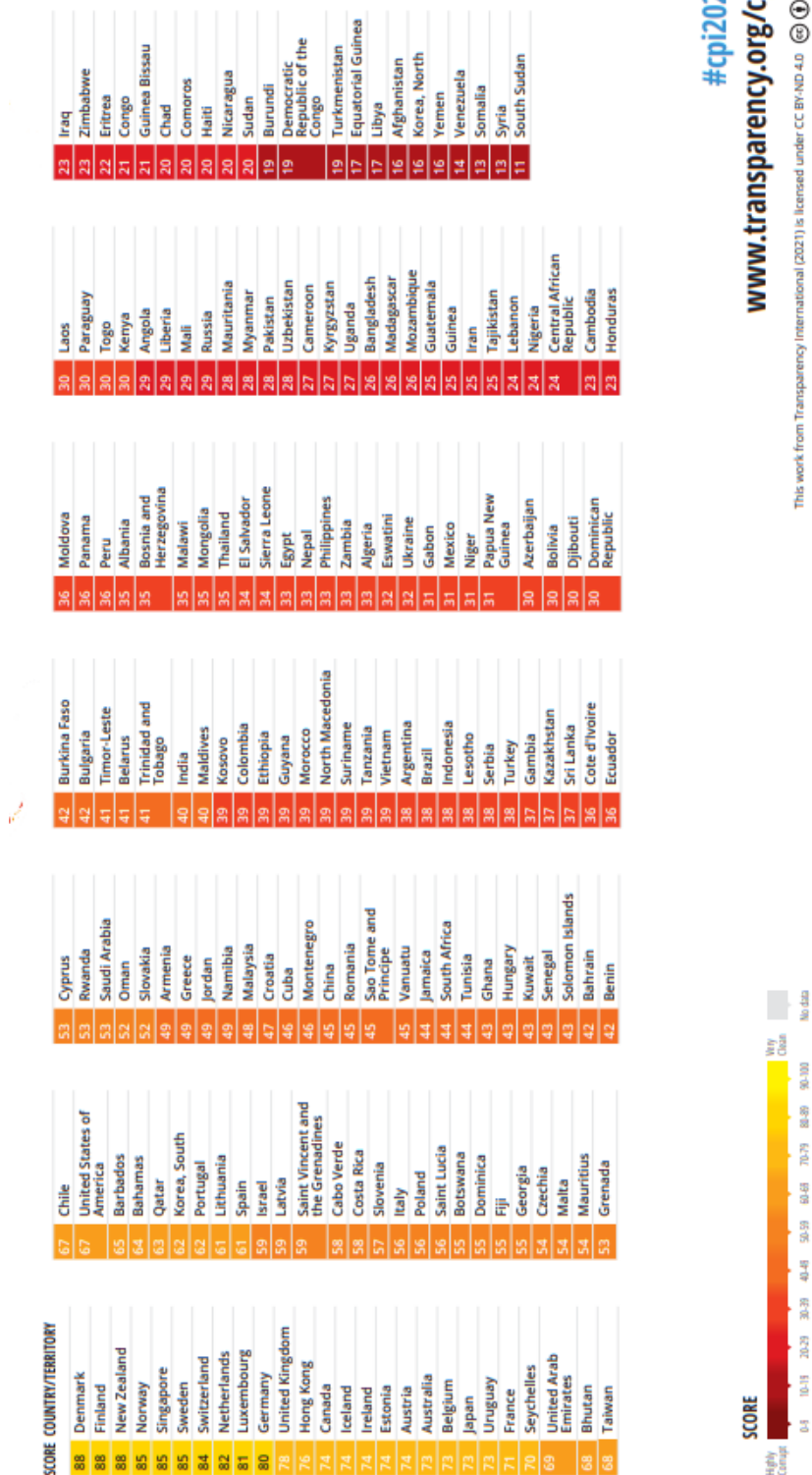
Wei, S. J., 2001. *Corruption in economic transition and development: grease or sand?*. UN.

World Bank. 2020. *Anticorruption Fact Sheet*. [online]. [Cit. 31.1.2022]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2020/02/19/anticorruption-fact-sheet>

World Bank. 2000. *Anticorruption in transition: a contribution to the policy debate*.
Washington, D.C.

Přílohy

Příloha 1: Index vnímání korupce (CPI) 2021

#cpi2021
www.transparency.org/cpi

This work from Transparency International (2021) is licensed under CC BY-ND 4.0

Zdroj: Transparency International (2021e).